

R O T T E R D A M
'S-GRAVENDIJKWAL No 26B

MUSEUM VOOR OUDERS EN OPVOEDERS.

maart 1984

Doktoraalskriptie
afd. Historische opvoedkunde

Hilde Marx
Zeeburgerdijk 191
Amsterdam

**Een rustig plekje, waar elke vader en moeder, en alle
opvoeders antwoord kunnen vinden op de vragen
welke in verband met de opvoeding in hen
opkomen. Een museum, niet droog
en saai, maar waar alles dat is
uitgesteld, direct spreekt
tot hoofd en hart.**

Uit een dagblad van dinsdag 9 februari 1937

In deze skriptie, het laatste werkstuk
voordat ik afstudeer, wil ik Frits, Joost,
Geri en mijn moeder bedanken voor hun....

Ach, ze weten zelf het beste waarvoor !

<u>Inhoudsopgave</u>	pagina
Inleiding	1
1. De oprichting van het Museum voor Ouders en opvoeders.	3
1.1. Industrialisatie	3
1.2. Kinderverzorging	4
1.3. Moederschap moet worden geleerd	7
1.4. De oprichting van het Museum	9
1.5. De oprichting van de vereniging	11
1.6. De opleiding	12
2. Het Museum	13
2.1. Algemeen	14
2.2. Tentoonstellingen	17
2.3. Leermiddelen	21
2.4. Cursussen	24
2.5. Activiteiten voor kinderen	28
2.6. Andere werkzaamheden	30
3. De inhoud van de voorlichting	32
4. De Vereniging K en O	38
5. Samenwerkingsverbanden	41
5.1. Centrale Instelling voor K en O	41
5.2. Commissie inzake huishoudelijke en gezins- voorlichting	41
5.3. Vereniging K en O	43
5.4. Stichting Kinderverzorging en opvoeding	44
5.5. Nationale Federatie voor Huishoudelijke en gezinsvoorlichting	45
5.6. Voor- en nadelen van samenwerking	47
5.7. Eigen zelfstandigheid en een eigen gezicht?	48
6. Samenvatting en slotopmerkingen	50

<u>Inhoudsopgave</u>	pagina.
Bijlagen: I. Mw. Sandberg	54
II. lijst met deskundigen	56
III. voorbeeld van een tentoonstelling	58
IV. platenatlas met voorbeelden van platen	61
V. overzicht van plaatsen waar cursussen werden gegeven.	64
VI. overzicht van inhoud cursussen	65
Literatuuroverzicht.	66

Inleiding.

Heel toevallig kreeg ik het boekje "t Gaat om kinderen" in handen.

Dit boekje is geschreven door J.F.Wentzel ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van de vereniging K en O.

In dit boekje kwam ik een stuk tegen over een Museum voor ouders en opvoeders, dat in 1912 was opgericht.

Ik had nog nooit over dit museum gehoord of gelezen en besloot op zoek te gaan naar materiaal van het museum.

Zelf ben ik bezig met het geven van opvoedingsvoorlichting en daarom was ik zeer benieuwd, hoe het museum eruit heeft gezien, welk materiaal er was, hoe men opvoedingsvoorlichting gaf. etc.etc.

Bij nader onderzoek van mij bleek dat sinds eind zestiger jaren het Museum niet meer bestaat en jammer genoeg is er zo goed als geen documentatie of archiefmateriaal bewaard gebleven.

Via de vereniging K en O heb ik de oude jaargangen (1925-1958) van het verenigingstijdschrift in kunnen kijken.

Daarin heb ik toch nog het één en ander over het Museum kunnen terugvinden en mij een indruk kunnen vormen van de werkzaamheden.

Ik merkte daarbij wel, dat ik het Museum niet zou kunnen beschrijven, zonder ook de vereniging K en O hierbij te bertrekken, want beiden zijn sterk met elkaar verwant.

Het materiaal dat ik gevonden heb bestaat uit vele jaargangen van het tijdschrift van de vereniging K en O, archiefmateriaal van de vereniging K en O, jaarverslagen, bestuursvergaderingen, statuten, boeken en brochures uit de tijd van de oprichting van het Museum.

Verder heb ik gesprekken gevoerd met Mw.C.W.Frese-Heybroek, oud voorzitter van de vereniging K en O en met Mw.H.N.Elzenga, al vele jaren directrice van de opleiding K en O in Rotterdam.

De opbouw van deze skriptie is voor het grootste deel bepaald door het door mij gevonden materiaal.

Ik begin de skriptie met de oprichting van het Museum, maar om te begrijpen waarom het Museum in die tijd werd opgericht zal ik enkele nieuwe ontwikkelingen aangeven, zoals die rond 1900 plaatsvonden.

In het tweede hoofdstuk zal ik, vrij uitgebreid, beschrijven hoe het Museum er uitzag en wat men allemaal deed.

Dit, omdat ik het leuk vind om de gegevens die door mij verzameld zijn, bij elkaar op papier te zetten.

Bij mijn weten is een uitgebreid verslag over het Museum nooit gemaakt.

Bovendien heb ik gemerkt, dat er naast een heleboel verschillen met nu, ook het één en ander hetzelfde is gebleven, vooral wat betreft de methoden van voorlichting.

De nadruk bij de beschrijving van het Museum zal liggen bij de periode tussen de beide wereldoorlogen.

In hoofdstuk 3 - inhoud van de voorlichting - zal ik proberen een indruk te geven van de ideeën die men had over opvoeding en van de adviezen die men aan ouders gaf.

Omdat ik hierover geen concreet materiaal van het Museum zelf heb kunnen vinden, zal ik dit moeten doen, via een aantal boeken die geschreven zijn door mensen die betrokken waren bij het Museum.

Daarna zal ik minder uitgebreid, de werkzaamheden van de vereniging K en O beschrijven in hoofdstuk 4.

ten eerste - omdat deze werkzaamheden nauw samenhangen met
het werk van het Museum

ten tweede - omdat de werkzaamheden van belang zijn voor
het volgende hoofdstuk.

In hoofdstuk 5 worden door mij de samenwerkingsvormen tussen het Museum en de vereniging K en O, de samenwerking met anderen op hetzelfde terrein, de subsidie en het overheids beleid beschreven.

Het laatste hoofdstuk bestaat tenslotte uit een samenvatting met enkele slotopmerkingen.

Hoofdstuk 1

De oprichting van het Museum voor Ouders en Opvoeders.

In 1912 is de Vereniging Nationaal Reizend Museum voor ouders en opvoeders opgericht. Het doel van het Museum werd als volgt omschreven: "veredeling, verdieping en wetenschappelijker opvatting van de taak der ouders en opvoeders en daardoor op hooger peil brengen der gezinsopvoeding" (1)

Om te begrijpen waarom het Museum is opgericht en waarom met dit doel, moet ik een aantal maatschappelijke ontwikkelingen weergeven en zelfs nog iets verder in de tijd teruggaan.

1.1. De Industrialisatie.

In de 2e helft van de 19e eeuw werd geleidelijk begonnen met de mechanisering van de produktie, de industrialisatie.

Deze industrialisatie bracht met zich mee, dat steeds meer werk in fabrieken werd verricht, waar een sterke arbeidsplitsing was. Eén mens maakte nu niet langer een heel produkt, maar werkte aan een deel van het vervaardigingsproces van een produkt.

Was men daarvoor gewend om nabij het huis met het hele gezin werkzaamheden te verrichten, op een gegeven moment kon deze huisindustrie niet meer concurreren met de fabrieken.

Ook in de landbouw waren de opbrengsten niet groot genoeg meer en men begon naar de steden te trekken, een grote migratie kwam op gang.

Hierdoor groeiden steden snel en werden er arbeiderswijken opgetrokken, waar men onder slechte woon/leefomstandigheden woonde. Men woonde in kleine huizen, meestal zonder waterleiding of riolering. Bovendien at men slecht, waardoor er veel ziekten en sterfte heersten.

Vooraf onder zuigelingen was de sterfte groot. (2)

In de beginperiode van de industrialisatie waren de lonen nog zo laag, dat ook de vrouwen en kinderen moesten gaan werken in de fabrieken.

In 1889 komt er een verbod op de kinderarbeid en alhoewel er geen verbod komt op de arbeid van gehuwde vrouwen, worden deze in de regel niet in de fabrieken aangenomen.

De arbeid van gehuwde vrouwen wordt beperkt en van overheidswege tegengegaan, want het werken van moeders zou leiden tot verwaarlozen van de kinderen en mannen gaan "gezelligheid" elders zoeken en n.l. in de kroeg.

Wel werd er werk aan vrouwen uitbesteed dat thuis gedaan kon worden, hetgeen betekende dat vrouwen en kinderen hard moesten ploeteren, al was het dan niet in de fabriek.

Steeds meer ontstond de situatie, dat mannen naar de fabrieken gingen en dat vrouwen thuis bleven, al dan niet met werk dat thuis gedaan kon worden.

Deze scheiding tussen woning en werk ten gevolge van de industrialisatie had grote gevolgen voor het gezinsleven.

Omdat mannen zich voorheen weinig met de verzorging van de kinderen hadden bemoeid, is het een vrij vanzelfsprekende ontwikkeling, dat vrouwen thuis bleven om de kinderen te verzorgen.

De taak van de gehuwde vrouw komt steeds meer bij het gezin te liggen, de verzorging van de kinderen, het huishouden en zorgen dat de man gevoed en verzorgd weer op het werk verschijnt.

De zorg van moeders had in die tijd voornamelijk betrekking op lichamelijk welzijn- redelijk gevoed, schoon gekleed, opgeruimd huis.

De opvoeding van de kinderen was vooral een materieël probleem. (3)

1.2 Kinderverzorging

Een andere ontwikkeling vindt plaats vanuit een hele andere hoek, n.l. de medische wetenschap.

Artsen kregen inzicht in de betekenis van de hygiëne en voeding. (b.v. omstreeks 1900 wordt een verantwoorde flesvoeding ontdekt).

Met deze nieuwe wetenschappelijke inzichten wilde men de zuigelingensterfte tegengaan, want die was erg hoog.

Een belangrijke faktor bij de zuigelingensterfte is de voeding, de kunstmatige voeding was ontoereikend of onhygiënisch bereid.

Andere factoren zijn slechte woonomstandigheden, gebrek aan hygiëne en frisse lucht, lage lonen, onkunde over goede kinderverzorging. (b.v. zoet houden met schadelijke middeltjes).

Baanbrekend werk, wat betreft de kinderverzorging, is verricht door Dr. G. Allebé, een amsterdams huisarts.

Hij schreef in samenwerking met het Nut van 't Algemeen een boekje "het kind in zijn eerste levensjaren".

Allebé pleitte hierin voor frisse lucht, minder en lossere kledij, (dus niet meer inbakeren), een aparte en zindelijke wieg, regelmatig baden van kinderen en regelmatig voeden.

In deze tijd zo omstreeks 1900 werden er hier en daar moeder en baker cursussen (ook wel kinderverzorgingscursussen genoemd) gegeven over algemene hygiëne en zuigelingenverzorging.

Want zoals Allebé zegt: "liefde beveiligd de moeder niet tegen misgrepen, kennis wel" (4).

Onze eerste vrouwelijke arts, Aletta Jacobs had trouwens in 1880 al enkele malen een dergelijke kinderverzorgingscursus gegeven voor arbeidersvrouwen. (5).

Het zuigelingenprobleem werd het probleem van artsen en moeders. Voor het bestrijden van de zuigelingensterfte was aan het verbeteren van slechte behuizing en lage loonstandaard bijna geen rol toebedeeld. (6)

Eerst hadden alleen artsen belangstelling voor het zuigelingenprobleem, maar al snel schakelde men de overheid in.

In 1901 werd het eerste consultatieburo voor zuigelingen geopend in den Haag.

Snel volgden er meer en omstreeks 1924 waren er 84 consultatieburo's. (7).

De consultatieburo's hielden zich bezig met: het propageren van hygiëne, goede voeding, bescherming tegen t.b.c.-infectie, inenting tegen difterie en pokken en met bescherming van te vroeg geboren.

Het was voor het eerst dat er (door zuigelingenartsen) aan moeders eisen werden gesteld, die betrekking hadden op de dagelijkse omgang tussen ouders en kinderen in hun eigen huis. Zowel op de cursussen als op de consultatieburo's gaf men jonge vrouwen allerlei blaadjes met raadgevingen mee over voeding, verzorging, raad voor de warme zomermaanden, het nemen van preventieve maatregelen tegen besmettelijke ziektes en vermaningen over het niet zoet houden van kinderen door middel van schadelijke middeltjes.

Naast deze blaadjes met raadgevingen verschenen er zeer veel boeken op het terrein van de kinderverzorging en opvoeding, want ook andere wetenschappers (de psychologen) kregen belangstelling voor het kind.

De 20e eeuw wordt niet voor niets - de eeuw van het kind - genoemd, men ging anders tegen kinderen aankijken.

Wat is die andere kijk op kinderen?

Ik zal enkele voorbeelden geven:

-- Gedrag van kinderen is meer dan nog niet volwassen gedrag. ... " dat het (een kind) niet anders dan met de grootste zorg en eerbied mag worden behandeld" (8)

-- Kinderen hebben behoefte aan rust, reinheid en regelmaat.

Mw. Riemens-Reurslag omschrijft dit in een boekje als:

(9) 3 feeën ter linkerzijde van het kind...LEVEN, LIEFDE, LEIDING en
3 feeën ter rechterzijde van het kind..RUST, REINHEID,REGELMAAT.

-- Het kinderspel wordt als waardevol erkend. "... probeer voor kinderen al is de ruimte nog zo klein een speelhoek te maken, daar mag dan hun mooie bouwwerk over blijven staan." (10).

En verder: " men verbiede het kind geen spel, zonder een zeer bepaalde reden" (11).

-- Kinderen moet onnodig angst en pijn bespaard blijven.

-- De nadruk bij de opvoeding kwam te liggen bij de morele opvoeding.

Het nieuwe ideaal werd: een kind moet zijn volkomen ontwikkeling kunnen bereiken.

Al lijken veel van deze dingen vreemd en achterhaald, toch heeft deze ontwikkeling volgens mij het welzijn van kinderen bevorderd.

Tot nu toe zien we een drietal nieuwe ontwikkelingen of idealen:

1. Het nieuwe ideaal van de man als kostwinner, de vrouw als huisvrouw. De man kreeg langzamerhand genoeg loon, wat met zich meebracht dat vrouwen minder hard hoefde te werken en dit bracht weer met zich mee, dat er meer tijd kwam om bezig te zijn met andere aspecten van opvoeding, dan alleen de materiële verzorging. Er kwam tijd om belangstelling te hebben voor het wezen van het kind.

2. De nieuwe inzichten vanuit de medische wetenschap brachten met zich mee, dat de levensomstandigheden verbeterden, o.a. door aanleg van waterleiding en riolering en het propageren van hygiëne en goede voeding.

De consultatieburo's schoten als paddestoelen uit de grond en benadrukken de verantwoordelijkheid van moeders via adviezen en vermaningen.

3. Opvoeden wordt een wetenschap, een zaak van nadenken en studie.

"Allerlei nieuwe inzichten in het waarnemen van gevolgen van zekere invloeden, van zekere behandeling, van voeding heeft het opvoeden van kinderen tot een wetenschap verheven" (12)

Deze ontwikkelingen hebben zeer zeker het welzijn van vrouwen en kinderen bevorderd, maar ook de verantwoordelijkheid van de moeder sterk benadrukt.

Het zijn deze ontwikkelingen die hebben bijgedragen tot het idee, dat moederschap moet worden geleerd.

1.3 Moederschap moet worden geleerd.

Voor het eerst tijdens de "Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid" in 1898 werd gekonkludeerd, dat moederschap moest worden geleerd.

Mevr. M.E.H. Sandberg-Geisweit van Netten werkte dit idee verder uit. (zie bijlage I).

Mw. Sandberg was naar de tentoonstelling gekomen in de hoop richtlijnen te krijgen over de verzorging en opvoeding van kinderen. Zij meende, " dat voor de moeilijke taak van kinderen opvoeden mijn kennis te oppervlakkig was en mijn ondervinding te gering, ook al had ik op school zo hard en met veel plezier gewerkt." (13).

Maar zij keerde teleurgesteld terug, omdat de tentoonstelling niet aan haar verwachtingen had voldaan.

Dit vormde voor haar de aanleiding tot het schrijven van de "Open brief aan moeders en anderen die in kinderen belang stellen.", waarin we de eerder geschetste ontwikkelingen weer zien terugkomen.

In deze "Open brief" vraagt Sandberg zich af, waarom men van alles leert en op alles wordt voorbereid, behalve op de verzorging en opvoeding van kinderen.

Zij meent twee hinderpalen te zien:

- 1e. het idee dat men een aangeboren instinkt zou hebben om kinderen te verzorgen en
- 2e. dat liefde de rest dan wel doet.

Maar meent Sandberg, in navolging van Dr. Allebé, liefde is niet volmaakt. " De wetenschap hoe men kinderen kweekt en opleidt is de vrouw niet aangeboren, zij moet worden aangeleerd". (14)

Verder constateert Sandberg, dat er de laatste tijd meer aandacht besteed wordt aan het kind als individu en dat opvoeden een zaak is geworden van nadenken en studie.

Sandberg juicht het toe dat het leven van vrouwen zich aan het verruimen is en dat er strijd gevoerd wordt voor vrouwenrechten. Maar zij acht het moederschap hoog en vindt opvoeden verantwoordelijk werk.

De combinatie werk en kinderen vindt zij moeilijk.

Via voorbeelden tracht zij aan te geven wat moeders zouden moeten leren en welk praktisch nut dit heeft voor de verzorging en opvoeding van kinderen.

Sandberg meent dat men wel kennis kan vergaren via boeken, ervaring, gesprekken e.d., maar dit is verbrokkelde kennis en daarom wil zij pleiten voor onderricht aan opvoedsters.

Opvoedsters zouden iets moeten weten over voeding en voedingswaarde om ziekte te voorkomen. En iets moeten weten over Fröbel om inzicht te krijgen in wat een kind op een bepaalde leeftijd nodig heeft om het tot een gelijkmatig ontwikkeld wezen te laten worden en om het kind bezig te houden.

Daarnaast kennis van gezondheidsleer en EHBO, opvoedkunde, psychologie en godsdienstonderwijs.

(Al deze "vakken" zien we terug als afdelingen van het Museum voor ouders.)

Maar dit onderwijs aan moeders was niet alleen bedoeld voor het welzijn van de kinderen, voor het praktische nut in de opvoeding, want Sandberg eindigt de brief met:

"Moeders van Nederland, slaat de handen ineen om dit voorbereidingsonderwijs te verkrijgen. Ontwaakt tot het besef van de macht die u gegeven is"...." alle vaders en moeders tesamen konden een macht vormen tot voorkoming van kwaad, voorkomen van ellende". (15)

Moederschap moest ook worden geleerd om via de opvoeding van kinderen te komen tot een betere wereld.

Een betere wereld kon beginnen in het gezin:

"het gezin is de cel waaruit de gemeenschap bestaat. Van de gezondheid, de reinheid, de levenskracht van die cellen hangt de gezondheid, de reinheid en kracht van de maatschappij af". (16).

Toen ik Mw.Frese met deze uitspraken van Sandberg konfronteerde en met het idee: Verander de wereld, begin bij de kinderen, moest zij daar een beetje om lachen.

Frese had de indruk dat het accent van het werk bij K en O toch vooral heeft gelegen bij praktische werkzaamheden ten dienste van het kind.

Waarschijnlijk zijn de woorden van Sandberg vooral ingegeven door de oorlogsdreiging en het voorkomen van ellende in die zin.

1.4 De oprichting van het Nationaal Reizend Museum.

Door de "Open brief" kwam Sandberg in contact met de heer J.H. Gunning, een vooraanstaand pedagoog in die tijd.

Aan Gunning stelde Sandberg voor om een oudervereniging in Nederland op te richten in navolging van de Parents National Education Union (PNEU) in Engeland.

In Engeland was in 1887 de PNEU opgericht door Mw. C.M.Mason, deze bond van ouders wilde algemene kennis verspreiden omtrent opvoedingsvraagstukken en de samenwerking bevorderen van ouders, onderwijzers en belangstellenden.

Maar Gunning antwoordde op het idee om een oudervereniging in Nederland op te richten: " Daar is de tijd niet rijp voor, bedenkt u iets anders" (17)

Dit andere is geweest de oprichting van de vereniging Nationaal Reizend Museum voor ouders, waarvan Gunning voorzitter werd en Sandberg secretaris.

Het Nationaal Reizend Museum was bedoeld als gangmaker van een vereniging voor ouders en opvoeders.

Het doel van het Museum werd als volgt omschreven:

"veredeling, verdieping en wetenschappelijker opvatting van de taak der ouders en opvoeders en daardoor op hooger peil brengen der gezinsopvoeding."

De vereniging is niet dogmatisch, gaat niet uit van een bepaalde richting, noch opvoedkundig noch godsdienstig, doch huldigt de opvatting dat leiding geven daarin bestaat, elk mensch op zijn eigen weg verder te helpen"(18)

Het Museum was gevestigd op het Frederiksplein in Amsterdam. Tenminste men had daar bergruimte voor het materiaal.

In het pand waren geen permanente tentoonstellingen.

De bedoeling was om tentoonstellingen over kinderverzorging en opvoeding samen te stellen, die op allerlei plaatsen in het land konden worden opgesteld en op die manier kennis zouden verbreiden, vandaar Reizend Museum.

Het Museum leek direct in een behoefte te voorzien, want er werd veel uitgeleend.

En reeds in 1913 werkte het Museum mee aan de tentoonstelling " De vrouw 1813-1913" in Amsterdam met een afdeling over voeding, kleding, eerste hulp, Montessori en een huiskamer.

Na enige tijd ontstond er echter een probleem bij de reizende tentoonstellingen.

Het was de bedoeling, dat er tijdens een tentoonstelling ergens in het land, iemand aanwezig zou zijn, die iets meer over het materiaal zou kunnen vertellen aan belangstellenden of inleidende lezingen zou kunnen houden.

Maar de combinatie kinderverzorging en opvoeding was zo nieuw, dat er weinig sprekers of spreeksters waren die zowel over de lichamelijke, als geestelijke, als pedagogische kant konden vertellen.

Het waren vooral artsen, wijkverpleegkundigen en hoofden van scholen die hier en daar lezingen gaven, waarbij òf alleen de lichamelijke òf alleen de pedagogische aspecten werden belicht.

Men kreeg behoefte aan mensen die zowel over kinderverzorging als opvoeding konden vertellen.

Daarom werd een comité opgericht, het comité ter bevordering van het onderwijs in kinderverzorging en opvoeding.

1.5 De oprichting van de vereniging ter bevordering van het onderwijs in kinderverzorging en opvoeding.

Op initiatief van het bestuur van het Museum werd dit comité opgericht, waar onder andere Gunning en prof. B.J.Kouwer inzaten. (een vrouwenarts)

Kouwer was gevraagd voor het comité, omdat hij in een krantenartikel de noodzakelijkheid van voorlichting aan ouders had bepleit.

In 1919 werd het comité veranderd in " de vereniging ter bevordering van onderwijs in kinderverzorging en opvoeding", waarvan Kouwer de voorzitter werd en Sandberg opnieuw secretaris. Doel was dus het onderwijs in kinderverzorging en opvoeding, een combinatie die in die tijd niet vanzelfsprekend was.

Bij haar oprichting was de doelstelling van de vereniging:

- bevorderen dat meisjes en jongens in het vervolgonderwijs les krijgen in gezondheidsleer.
- bevorderen dat de vakken gezondheidsleer en kinderverzorging werden opgenomen in het lesprogramma van huishoud- en industriescholen.
- bevorderen van cursussen in kinderverzorging en opvoeding aan moeders.
- oprichten van een opleiding tot leerares in kinderverzorging en opvoeding. (19).

Men had de vereniging K en O opgericht, omdat men vond dat het een uitzondering was als een moeder of opvoedster in alle opzichten voldoende voorbereid was op haar taak.

En was ze al voorbereid, dan alleen wat betreft de lichamelijke verzorging.

Bovendien konstateerde men een groot tekort aan vrouwen die geschikt waren om zowel theoretisch als praktisch onderricht te geven in de verzorging en opvoeding van kinderen. (20)

De opleiding tot lerares zou voldoende kennis en vaardigheid moeten overdragen, maar ook moeten leiden tot de persoonlijkheidsvorming van de lerares en een verdieping van haar inzicht.

1.6 De opleiding

Het laatste punt van de doelstellingen van de vereniging werd al snel gehaald..

In 1920 werd de eerste opleidingsschool voor K en O opgericht in Rotterdam, geheel betaald uit particuliere bron.

Snel daarna kwam er een opleiding in Amsterdam.

Er was een splinternieuwe opleiding ontstaan voor een splinternieuw vak!

De opleiding was bedoeld voor meisjes met een H.B.S of gymnasium opleiding, die op academisch niveau de kinderstudie en aanverwante zaken konden beoefenene

Zo ontstond een kader van leraressen K en O, die de vereniging zo nodig had om aan de andere doelstellingen te voldoen.

Op de opleiding, de inhoud van de opleiding en de ontwikkeling van het onderwijs in K en O (tegenwoordig nog steeds een HBO-opleiding) wil ik niet verder ingaan.

Het enige wat ik er nog over wil zeggen is dat in 1935 de staatsacte N XX is ingesteld, wat betekent dat toen ook de overheid het onderwijs in kinderverzorging en opvoeding nodig achtte.

Alle voor 1935 uitgereikte diploma's worden gelijkgesteld met de staatsacte N XX.

Men gaat opleiden voor de acte N XX, maar daarnaast blijft ook het diploma K en O bestaan.

De bezitsters van zo'n diploma waren niet bevoegd om les te geven bij het Nijverheidsonderwijs, maar mochten wel cursussen geven.

N.B. In het vervolg zal ik de Vereniging ter bevordering van het onderwijs in kinderverzorging en opvoeding afkorten als Vereniging K en O, alhoewel die naamsverandering pas in 1946 statutair wordt vastgelegd.

De vereniging Nationaal Reizend Museum voor ouders zal ik afkorten als het Museum.

Hoofdstuk 2.

Het Nationaal Reizend Museum voor ouders en opvoeders.

Omstreeks de oprichting van het Museum in 1912 werden hier en daar losse voorlichtingscursussen of lezingen gegeven en één van de taken van het Museum was om voor deze bijeenkomsten leermiddelen en gegevens bijeen te brengen.

Het Museum stelde zich ten doel:

" de noodzakelijkheid van voorlichting voor de oudertaak te doen gevoelen door aanschouwelijk materiaal bijeen te brengen, leermiddelen voor cursussen samen te stellen en uit te geven en cursussen te organiseren" (1).

Allerlei gegevens (b.v. statistieken), voorbeelden, modellen, literatuur e.d. over een bepaald onderwerp werden door deskundigen bijeengezocht en van dit materiaal werd een tentoonstelling samengesteld.

Dit materiaal ging in de vorm van reizenden tentoonstellingen het hele land door om kennis uit te dragen omtrent de verzorging en opvoeding van kinderen.

In de beginperiode lag de nadruk op de reizende tentoonstellingen, het vervaardigen van leermiddelen en het verzorgen van cursussen voor ouders.

Maar toen het Reizend Museum een grote ruimte ter beschikking kreeg, breidden de werkzaamheden zich verder uit.

In het Museum voor ouders werd een aantal reizende tentoonstellingen nu permanent tentoongesteld.

In een grote tentoonstellingshal stelde men bijna jaarlijks een wisselende tentoonstelling samen om een bepaald onderwerp dieper te belichten.

Tevens gingen de medewerkers van het Museum activiteiten voor kinderen verzorgen.

In dit hoofdstuk zal ik op al deze werkzaamheden dieper ingaan.

2.1. Algemeen.

Bij de opening van het Museum in Rotterdam zegt de voorzitter:

" De vereniging is niet dogmatisch, gaat niet uit van een bepaalde richting, noch opvoedkundig, noch godsdienstig, doch huldigt de opvatting, dat leiding geven daarin bestaat elk mens op zijn eigen weg verder te helpen". (2)

Dit bovenstaande standpunt is opmerkelijk in een tijd die door verzuiling wordt gekenmerkt.

In de 2e helft van de 19e eeuw gaan links liberale burgers en kerkelijke groeperingen "zorgen" voor de arbeidersklasse, de armenzorg.

Daarbij werd niet alleen materiële hulp gegeven, maar wilde men de lagere sociale klasse op het "rechte spoor" brengen. Dit welzijnswerk vond plaats op charitatieve basis, overheidssteun was slechts aanvullend en het werk werd hoofdzakelijk verricht door vrijwilligsters.

In het begin van de 20e eeuw gaat het welzijnswerk zich steeds meer losmaken van de armenzorg.

Het welzijnswerk wordt steeds meer een zelfstandige werkvorm, gegroepeerd rond levensbeschouwelijke zuilen d.w.z. voor elke levensbeschouwelijke groepering een eigen welzijnsorganisatie.

Voor het Museum gaat deze laatste ontwikkeling niet op, men groepeerd zich niet om een bepaalde levensbeschouwelijke opvatting. (godsdienstig of maatschappelijk)

Dit is terug te zien in het Museum.

Er zijn afdelingen van zowel Fröbel als Montessori en met name de afdeling godsdienst in de opvoeding heeft medewerking van personen van verschillende richting.

Dit standpunt vindt men ook terug bij de samenstelling van het bestuur, dat bestaat uit personen met verschillende levensbeschouwingen.

Hoe komt deze neutraliteit van het Museum in de werkzaamheden tot uitdrukking?

In een discussie over dit onderwerp kwam ik de term "positief neutraal" tegen.

Hiermee bedoeld men open staan voor anderen, men erkent dat er verschillende wegen zijn voor mensen en die wegen moet men respekteren.

De vereniging erkent de verschillen en meent dat veel opvoedingsvraagstukken niet te scheiden zijn van levens- en wereldbeschouwing.

Men wil geen mening opdringen aan hen die van de diensten van het Museum gerbuik maken.

Daarom organiseerde men de cursussen en ouderavonden zo, dat er iemand kwam met dezelfde godsdienstige of maatschappelijke opvatting als de aanvrager. (3).

Tenminste als de aanvrager dit wilde, het hoefde natuurlijk niet. In sommige groepen had men er geen behoefte aan om te praten over opvoedingsvraagstukken en wilde men alleen feitelijke informatie, die door willekeurige personen kon worden gegeven.

Soms wilde men juist met anderen van gedachten wisselen, dat was sterk afhankelijk van de aanvrager.

De essentiële werkwijze van het Museum was:

voorlichting op verzoek van en in samenwerking met bestaande groepen, onafhankelijk van godsdienstige of maatschappelijke opvatting.

In een bepaald opzicht is het woord tentoonstelling, en ook het woord Museum, misleidend.

Bij een tentoonstelling denk ik al gauw aan uitgesteld materiaal achter glas, dat ik rustig moet bekijken.

Maar in het Museum voor Ouders was het niet de bedoeling, dat men rustig rondliep en keek.

Nee zeker niet, al het materiaal kon opgepakt worden en goed bekeken, boeken konden gelezen en op sommige afdelingen konden de bezoekers meteen aan het werk.

Bezoekers konden patronen natekenen, modellen namaken, spelen met bijvoorbeeld het Montessori-materiaal, het was vooral een Doe-Museum.

Ook waren er altijd medewerkers aanwezig, waaraan de bezoekers vragen konden stellen.

Uit de jaarverslagen kan ik opmaken, dat er veel bezoekers met een speciale vraag kwamen, waarop ze antwoord wilden vinden.

Over de inbreng van de bezoekers vond ik een aardig stukje in een brief uit 1929 van een medewerkster van het Museum aan Mw. Sandberg (4)

"Hiermee kom ik vragen of u wellicht een klok heeft voor de huiskamer.

De arbeidersvrouwen hebben hier de kamer gekeurd en wat "gezelligheid" aangebracht buiten mijn weten om.

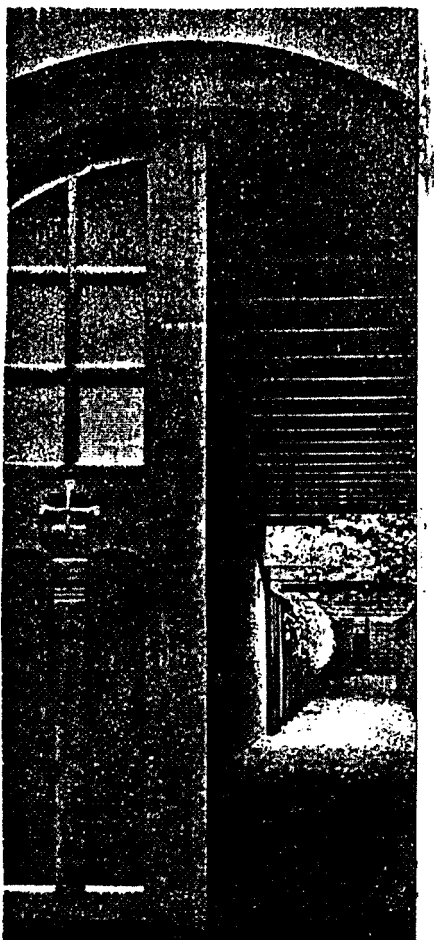
Tegen hetgeen zij gedaan hebben kan ik geen bezwaar maken, daar de neergezette voorwerpen tamelijk neutraal zijn, doch een penduletje op het kastje past niet."

2.2 De tentoonstellingen.

De eerste paar jaar had het Museum in Amsterdam alleen bergruimte, om niet-op-tournee-zijnd materiaal op te slaan. In 1922 is het Museum naar Utrecht verhuisd en daar bestaat het Museum dan uit een uitleenbibliotheek, één permanente tentoonstelling, een leermiddelencentrale en een magazijn.

Wanneer het Museum in 1927 naar Rotterdam verhuisd wordt het weer wat uitgebreider van opzet.

Het Museum betreft samen met de opleiding K en O een oud schoolgebouw, beschikbaar gesteld door de gemeente Rotterdam. In de oude schoollokalen kan heel veel materiaal groepsgewijs worden tentoongesteld.

Via dit poortje aan de 's Gravendijkwal nr. 26 in Rotterdam kwam men in het museum voor Ouders en Opvoeders.

Het Museum was onderverdeeld in een aantal afdelingen, die elk over een bepaald onderwerp informatie gaven. Daarnaast is er een bibliotheek, een jeugdbibliotheek en een leermiddelen centrale.

En een grote tentoonstellingszaal, waar wisselende tentoonstellingen worden gehouden.

Bijlage II bevat de volledige lijst van 20 afdelingen en van de deskundigen, die de afdelingen opzetten en bijhouden.

Eén van de grootste afdelingen is:

" de lichamelijke verzorging en ontwikkeling van het kind" bestaande uit: voeding, kleding, omgeving van het kind, spel, handwerken en handarbeid, kinderlektuur en prentenboeken, afwijkende kinderen en hygiëne.

Andere afdelingen zijn Godsdienst in de opvoeding, Kinderstudie, Opvoedkundige werken, een Montessorikamer, een Fröbelkamer, Vrij en spontaan kinderwerk en een kinderverzorgingskamer.

Het grootste deel van het materiaal van de afdelingen wordt tentoongesteld.

Teams van deskundigen houden de verzamelingen belangeloos op peil, het materiaal van de collecties wordt regelmatig vernieuwd en bijgewerkt.

In de tentoonstellingszaal zijn de wisselende tentoonstellingen, die in het teken staan van feesten zoals Kerst en Pasen, maar ook worden er nieuwe tentoonstellingen georganiseerd.

Een aantal voorbeelden:

- Hygiëne tentoonstelling (1929)
- School en leven in de Sowjet-Unie (1930) *
- Het middelbaar en voorbereidend onderwijs en de veranderde maatschappij (1934) (zie bijlage III)
- Bezigheden voor herstellende en bedlegerige kinderen (1956)
- Ons gezin en de vakantie (1957)

Tijdens deze tentoonstellingen zijn er lezingen over het onderwerp dat de tentoonstelling behandelt.

Na de tentoonstelling in het Museum kon deze geheel of gedeeltelijk door anderen worden geleend en elders worden uitgesteld, de reizende tentoonstellingen.

Verenigingen, scholen, buurthuizen en andere instellingen konden een tentoonstelling bij het Museum aanvragen en tegen betaling lenen.

Het Museum probeerde zoveel mogelijk een reisroute voor de tentoonstellingen te maken, waardoor de vracht-en reiskosten verminderden.

* Dit is een opmerkelijk onderwerp.

Ik denk dat het onderwerp past in de breed opgezette discussie over kinderverzorging en opvoeding door gezin en/of door de gemeenschap, zoals die in het tijdschrift zo nu en dan naar voren komt.

Toen ik Mw. Frese vroeg naar de reden om deze tentoonstelling op te zetten, noemde zij als enige reden: nieuwsgierigheid.

De aanvragers moesten plaatselijk zorgen voor een tentoonstellingszaal, publikatie enz.

De tentoonstellingen werden begeleid door een reizend lerares, die zorgde voor het uitpakken, uitstallen en uitleg geven over het materiaal en later het inpakken.

Op verzoek van de aanvrager hield deze lerares een inleiding over de tentoonstelling.

De volgende reizende tentoonstellingen werden veel uitgeleend:

- Zuigelingenverzorging
- Over de kleuterleeftijd
- Montessori-leermiddelen
- Nieuwe stromingen in opvoeding en onderwijs
- Goede en goedkope voeding

In september 1953 moesten de expositieruimten worden afgestaan in verband met het grote schoolruimte tekort in Rotterdam.

Tentoonstellingen in eigen gebouw worden gestaakt.

Wat wel blijft is de uitleen van collecties en het verschaffen van inlichtingen en leermiddelen.

In 1954 verhuist het Museum naar s Gravendijkwal 60 te Rotterdam.

Auto-tournee door Drente, Groningen, Friesland.
voorjaar 1935

Huizen voor ouders.

In een aantal plaatsen werden Huizen voor Ouders en Opvoeders geopend, in Zwolle, Haarlem, Utrecht, Rotterdam-zuid, Leeuwarden en zelfs in Medan. (Nederlands Indië).

Deze Huizen voor Ouders waren vaste afdelingen van het Museum en hadden dezelfde werkwijze.

Ook in deze Huizen voor Ouders kon men tentoonstellingen bekijken of even binnenlopen om een boek te lenen, folders, patronen of vouwbladen te kopen.*

Daarnaast organiseerden de medewerkers van de Huizen voor Ouders cursussen, lezingen en filmavonden voor een bepaalde regio.

2.3 Leermiddelen.

Naast de tentoonstellingen hebben de museum-medewerksters zich beziggehouden met het samenstellen en ontwerpen van leermiddelen.

Dit begon met het samenstellen van kleine zendingen, de uitleendozen.

Deze uitleendozen konden aangevraagd worden door particulieren en verenigingen en bevatten informatie en materiaal over één onderwerp.

De dozen waren vooral geschikt om te gebruiken bij lezingen en cursussen.

Er waren uitleendozen met vitamineplaten, statistieken of kindertekeningen.

Maar ook dozen die patronen en modellen bevatten van eigen-gemaakt speelgoed, kleding en spelletjes en fesstversieringen.

Tevens werd er door de medewerksters een collectie lantaarnplaatjes samengesteld over:

doos A - Embryologie

doos B - Gezonde zuigeling en propaganda voor Museum

doos C - Kleuterleeftijd, Ziekten van kleuter en ouder kind

doos D - Gebit

De lantaarnplaatjes werden zeer veel uitgeleend en waren vooral bij lezingen een groot succes. (5)

Omstreeks 1940 werd door Mw. E.Hengeveld-Soeters de platenatlas "Ontwikkeling en verzorging van zuigeling en kleuter " ontworpen.

Deze atlas bestond uit grote wandplaten die de ontwikkeling en ervaringen van een kind weergeven.

Bij deze platen is door Mw.O van Andel-Ripke een handleiding geschreven zowel bij deel I : de zuigeling, als bij deel II: de kleuter. (zie bijlage IV).

Leraressen konden deze platenatlas aanschaffen en gebruiken bij lessen, cursussen en lezingen.

Dr. P.A. Voûte schrijft over deze platenatlas:

" De platen zijn in hun veelomvattende eenvoud zoo algemeen begrijpelijk, dat zij geen handleiding schijnen noodig te hebben; iedere docent(e) zal op zijn of haar eigene wijze er - voor het meest uiteenlopende publiek- aanknopingspunten te over in kunnen vinden" (6).

Na de oorlog blijft de roep om leermiddelen door leraressen bestaan. Het Museum blijft zich bezighouden met de ontwikkeling daarvan en gaat met de tijd mee.

Zijn het eerst de lantaarnplaatjes, al snel komen er stomme 16 mm films en nog later geluidsfilms.

Omstreeks de vijftiger jaren wordt er steeds meer gebruik gemaakt van films.

In het tijdschrift voor Kinderverzorging en Opvoeding worden nederlandse en buitenlandse films besproken en wordt vermeld waar de films gehuurd kunnen worden.

Ook bij de Commissie voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting kon men films huren met een gestencilde toelichting.

Het huren van films is echter vrij duur, dus daarnaast blijft men andere leermiddelen ontwikkelen.

Zo verschijnt er eind jaren vijftig een map "lief maar lastig".

LIEF
MAAR
LASTIG

Wat zou je doen als een kleuter geen medicijn wil innemen?

In deze map zaten twaalf platen, die overgenomen waren uit het Amerikaanse blad Parents' Magazine.

Het zijn afbeeldingen van tekeningen van kleine en grote moeilijkheden in de opvoeding, die veel bij kleutere voorkomen.

Zoals: " Wat zou je doen als een kleuter bang is voor honden?" (7)

De eerste leermiddelen waren vooral bedoeld om de over-te-dragen informatie te verlevendigen.

De films en deze laatste map gaan meer in de richting van ouders laten praten en oplossingen zoeken.

2.4 Cursussen.

Vanaf de oprichting van het Museum was men bezig met het zoeken naar aanschouwelijk materiaal om cursussen en lezingen te verlevendigen.

Maar het Museum ging ook zelf cursussen organiseren.

In het jaarverslag van 1929 is er voor het eerst sprake van, dat het geven van voorlichting via cursussen steeds meer in een behoefte blijkt te voorzien.

Men was gestart met een cursus "de lichamelijke en geestelijke verzorging van het jonge kind", maar daar kwamen steeds meer cursussen bij.

Zoals: "de knutselcursus", "oriëntering in de kinderpsychologie" en "de kleutercursus".

In december 1935 wordt Mw. J.F.Jacobs-Arriëns benoemd tot propagandiste ter voorbereiding van K en O-cursussen en voordrachten.

Mw. Jacobs trok het hele land door om te vertellen wat K en O allemaal te bieden had en tijdens deze propaganda-avonden konden men intekenen voor cursussen die anderen kwamen geven.

De vereniging probeerde een lerares in K en O, die daar in de buurt woonde bereid te vinden om een cursus te geven.

Dit waren vooral de getrouwde leraressen met kinderen.

Maar omdat er niet altijd een lerares in de buurt kon worden gevonden. werd in 1939 een reizend lerares aangesteld.

Deze lerares ging cursussen geven in streken waar geen lerares beschikbaar was.

"Er is een groeiende belangstelling en het is tijd om deze zaak krachtig te bevorderen", aldus het bestuur in dec. 1938.

In het tijdschrift van K en O van januari 1936 vond ik een verslage van een propaganda-avond verzorgd door Mw.Jacobs op West-Terschelling.

Mw. Jacobs was op pad gegaan met koffers vol materiaal en de lantaarnplaatjes..." tegen achten begon het zaaltje zich te vullen en toen ik begon waren er 51 mensen, waaronder 18 vaders." En hoe de avond verder verliep?

Een buitengewoon belangstellend gehoor, dat ook het demonstratiemateriaal met volle aandacht in zich opnam.iedereen was in de weer, legkaarten werden gelegd, zuigelingenkleertjes besproken, opvoedkundige vraagstukken opgeworpen, er werd gesnuffeld in boeken, gelezen in prospecti en er waren plannen gemaakt voor meerdere avonden, voor tentoonstellingen, voor 't vormen van een afdeling" (8)

Men gaat steeds meer samenwerken met anderen om cursussen te organiseren.

Zoals de Bond van Boerinnen en andere Plattelandsvrouwen, de Commissie inzake Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting en de consultatieburo's.

Dit heeft het voordeel, dat er een bestaande ruimte gebruikt kan worden en er geen zaalhuur betaald hoeft te worden.

Vooraf door aansluiting te zoeken bij bestaande verenigingen is het mogelijk om door het hele land cursussen te organiseren. (Zie bijlage V.)

De inhoud van de cursussen.

Jammer genoeg heb ik weinig over de inhoudelijke kant van de opvoedingsvoorlichting kunnen vinden.

Zowel van de tentoonstellingen als de cursussen heb ik alleen sfeerverslagen gevonden of overzichten van de onderwerpen, die behandeld werden. (zie wel Hfdst. 3- Inhoud voorlichting). Hieruit kon ik wel opmaken, dat men tot de vijftiger jaren vooral cursussen geeft aan ouders en kinderen tot ongeveer 12 jaar.

Daarna richt men de aandacht ook op ouders van gebrekkige kinderen en verloofden.

Tevens geven de overzichten van de te behandelen onderwerpen een beeld van hetgeen men belangrijk vond om te behandelen. (Zie bijlage VI).

Wat ik opvallend vind is dat men vooral leraressen met kinderen zoekt om cursussen te geven.

Ik denk dat dit betekent, dat men het belangrijk vond dat de opvoedingsvoorlichting gerelativeerd werd en niet te strak werd behandeld.

Tot slot wil ik enkele citaten geven uit verslagen die ik heb gevonden om een indruk te geven van de sfeer en ook van houding van de leraressen.

"Het karakter van de door mij gegeven cursussen was zeer uiteenlopend: geheel afhankelijk van de wensen der cursisten. De meeste belangstelling bestaat voor het theoretische gedeelte, dat natuurlijk een zeer praktisch karakter draagt.

Een bijna onbegrensd aantal vragen komt in over de meest uiteenlopende onderwerpen.

Op iedere cursus echter komt het kind dat nog niet zindelijk is en toch al zo oud, het kind dat niet wil eten, dat ligt te bonzen in bed, dat niet wil gaan slapen, aan de orde. Het is heerlijk dan met dikwijls een kleine aanwijzing licht in de duisternis te kunnen brengen" (9).

Het leuke van dit citaat vind ik, dat ouders een grote inbreng hebben in de cursus en dat er vooral vragen gesteld worden over de praktische opvoeding.

Dit blijkt ook uit het volgende citaat.

Verslag van een cursus, gegeven in Amsterdam.

"Het verloop op de cursussen is meestal gering en hangt veelal van de buurt af.

In Oost bestaat een diepere belangstelling dan in West om de Haarlemmerpoort heen. Maar de behoefte aan kennis over opvoeding is overal even groot en is onafhankelijk van de maatschappelijke klasse, dat ziet men in het nieuwe Zuid heel goed, waar het publiek door de middenstand gevormd wordt.

Worden hier nu zware paedagogische problemen aangeroerd?

Neen, integendeel, uit de ervaring is gebleken, dat juist de eenvoudige praktische opvoeding het eerst aan de beurt is".

En uit hetzelfde verslag:

" Het is niet de kwestie om voor de menschen te denken, maar het gaat erom de menschen zelf aan het denken te brengen, waardoor ze met een vanzelfsprekende wijsheid hun kinderen gaan opvoeden en maar niet klakkeloos navolgen.

Evenwel: er wordt natuurlijk om het gendeel gevraagd: liefst zou men voor elke geestelijke kwaal van het kind een passend geneesmiddel moeten opgeven.

Doch hoe gevaarlijk kan het geven van recepten zijn" (10)

Dit laatste citaat spreekt mij erg aan, mensen helpen denken en met elkaar laten praten want: "zij (ouders) zijn daardoor beter in staat haar kinderen objectief te zien en hooren tevens, dat anderen ook met dezelfde of soortgelijke moeilijkheden te kampen hebben". (11)

Nog een laatste citaat van de cursus in Amsterdam:

"Als er na afloop een twintigtal menschen achter blijft waarvan er één vraagt : m'n zoontje is zoo driftig, wat moet ik daar toch mee, dan antwoordt één uit het twintigtal steevast, voordat de leidster nog maar iets kan zeggen:" Oh, mensch koud water moet je nemen, elke avond onder de koude kraan, daar heb ik een neefje ook zoo van zien opknappen.

De hulp die over het algemeen aan koud water wordt toegelicht is verbazingwekkend.

Of het een paedagogisch hulpmiddel is valt sterk te betwijfelen, maar in ieder geval bewijst het dat de Amsterdammer zindelijk is." (12).

2.5 Activiteiten voor Kinderen.

De museum-medewerkers en de leerlingen van de opleiding K en O waren specialisten op het gebied van het organiseren van kinderfeesten.

Een aantal keren verzorgden zij feesten op paleis Soestdijk.

In de maanden december en januari werden er kindermiddagen gehouden.

Die kindermiddagen bestonden uit werkuurtjes, waar kinderen konden knutselen of spelletjes leren. Of naar een schimmenspel of de poppenkast konden kijken. Heel veel kinderen uit de buurt bezochten deze middagen.

In het jaarverslag van 1932 vond ik het volgende stukje over de poppenkast: "Toen de bewuste zaterdagmiddag aanbrak was er een bijna beangstigende schare van 1½ tot 70-jarigen.

Er moest tweemaal worden gespeeld en op ruim 100 stoelen bleken zelfs één keer 250 kaartjesbezitters ongehinderd te hebben meegeleefd met de avonturen van Jan Klaassen en Katrijn".

Er kwamen tevens aanvragen binnen om de poppenkast-voorstellingen elders te vertonen.

Zo trok men niet alleen met de tentoonstellingen, maar ook met de poppenkast het land door.

Meestal werden de voorstellingen verzorgd door de leerlingen van de K en O-school.

Niet alleen met poppenkast spelen konden de leerlingen oefenen, ze konden ook oefenen in het vertellen van een verhaal. Wekelijks organiseerde het Museum een verteluurkje, dat bezocht werd door ongeveer tien schoolkinderen uit de buurt.

WERKUURTJES

voor kinderen tegen St. Nicolaas

De bekende werkuurtjes in het Museum voor Ouders en Opvoeders, waar kinderen van 8-14 jaar kleine geschenken voor thuis kunnen komen maken, zijn dit jaar gesteld op:

ZATERDAG 20 NOVEMBER	ZATERDAG 27 NOVEMBER
WOENSDAG 24 NOVEMBER	WOENSDAG 1 DECEMBER

De kinderen kunnen zich op deze middagen melden om 2 uur of 3.30 uur en één uur blijven werken.

De voorwerpen, die gemaakt kunnen worden, kosten 10 tot 25 cent aan materiaal. Kinderen van Museumleden hebben vrij toegang, andere kinderen zijn ook welkom, doch moeten 25 cent entree betalen. Op verzoek van vele kinderen zullen tegen Kerstmis ook eenige werkuurtjes georganiseerd worden voor het maken van Kerstversieringen.

In 1928 begon men in het Museum een kleuterklasje, dat 5 ochtenden per week door ongeveer 15 kleuters bezocht werd.

Dit klasje werd geleid door een vaste leidster en een stagiaire, een derdejaars K en O-leerling

In een verslagje over de kleuterklas uit 1937 las ik, dat behalve de K en O-leerling er elke week nog drie andere leerlingen komen helpen.

Dit zijn leerlingen van de scholen voor vrouwenarbeid, waar na de lagere school een drie-jarige cursus wordt gegeven aan volksmeisjes.

Deze meisjes werken een week mee om het onderwijs in kinderverzorging, dat zij ontvangen, te verlevendigen.

Zonder de hulp van de leerlingen van de opleiding had het Museum nooit zoveel praktische en tijdrovende werkzaamheden kunnen uitvoeren.

In de tijd dat men in hetzelfde pand ondergebracht was, maakten het Museum en de opleiding optimaal gebruik van elkaars mogelijkheden.

2.6 Andere werkzaamheden.

Het Museum is het centrale punt van waaruit tentoonstellingen, kleine zendingen materiaal of leermiddelen worden uitgeleend.

Daarnaast organiseert men cursussen, propaganda-avonden en ouderavonden, deze laatste waren vooral bedoeld voor volksouders.

Tijdens de tentoonstellingen werden lezingen gegeven, maar niet alleen dan.

Daarnaast organiseerde het Museum lezingen in samenwerking met anderen, waarvan hieronder een voorbeeld.

VEREENIGING VOOR PAEDAGOGIEK. - VEREENIGING VAN ONDERWIJZERS EN ARTSEN.
MUSEUM VOOR OUDERS EN OPVOEDERS. - MAATSCHAPPIJ TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN.
VEREENIGING VOOR KINDERVERZORGING EN OPVOEDING. - PRO JUVENTUTE.

WITNODIGING VOOR DE LEZING VAN

PROF. DR. A. ADLER
HOGLERAAR TE WEENEN.

ONDERWERP:

INDIVIDUAL PSYCHOLOGIE UND RASSENFRAGE,
OP MAANDAG 3 JUNI 1935, 20 UUR
MUSEUM VOOR OUDERS EN OPVOEDERS
'S-GRAVENDIJKWAL 26^B.

ROTTERDAMS COMITÉ VOOR LEZINGEN OP PAEDAGOGISCH GEBIED:

DR. JOH. VAN DER SPEK - Voorzitter

G. M. DERSJANT

MEVR. A. HUDIG-LÖHNIS

C. DE JEU - Secr.-Penn.

J. E. VAN DER POT

MEVR. E. MEES-HAVELAAR

MEJ. S. VAN DER HOOP

MEJ. E. J. SCHAAP

MEJ. G. G. M. DE VOS

VRIJ TOEGANG OP VERTOON VAN DEZE KAART. - EEN BEPERKT AANTAL KAARTEN

À F 0.50 VERKRIJGBAAR BIJ HET MUSEUM VOOR OUDERS EN OPVOEDERS

'S-GRAVENDIJKWAL 26^B - TELEF. 36905 EN 'S AVONDS AAN DE ZAAL

In de loop der jaren wordt het Museum steeds meer een vraagbaak, een inlichtingencentra voor alles wat met kinderverzorging en opvoeding te maken heeft.

Men krijgt vragen te beantwoorden van zeer verschillende aard: van vragen over het organiseren van kinderfeesten tot zeer problematische opvoedingsvragen.

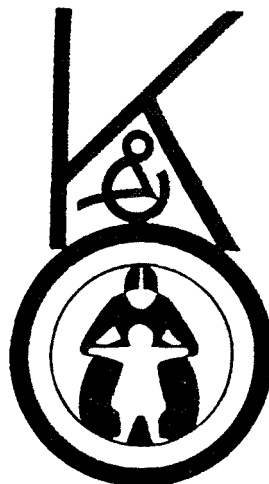
Tot 1934 heeft het Museum een spreekuur verzorgd voor moeilijke kinderen in samenwerking met Pro Juventute. Daarna is dit spreekuur overgegaan naar het Rotterdamse Medisch Opvoedkundig Bureau, dat, mede door het Museum was opgericht.

Als laatste wil ik vermelden, dat het Museum brochures uitgaf, die ook als bijlagen van het verenigingstijdschrift verschenen.

Brochures als Boek voor ouders, waarin de groei en ontwikkeling van een baby kon worden bijgehouden.

En een brochure over kinderfeesten en spelletjes voor de huiselijke kring en een andere over godsdienst in de opvoeding.

Eén van de brochures is de K en O -boekengids.

BOEKENGIDS

Het verheugt ons te kunnen mededeelen, dat thans verschenen is de K. en O.-Boekengids, samengesteld door A. S. van der Hoop en A. E. Krabbe-Lely, bevattende 1000 boeken over Kinderverzorging en Opvoeding, naar de onderwerpen systematisch geordend met alfabetisch naamregister, ten behoeve van ouders en opvoeders, kinderverzorgsters, leeraren K. en O., jeugdleiders en maatschappelijke werkers.

Het is voor iedereen moeilijk den weg te vinden in den overvloed van paedagogische lectuur, die tegenwoordig verschijnt, zoowel in binnen- als in buitenland. Deze uitgave beoogt daarom practische voorlichting en opwekking tot lezen te geven.

De opname moest beperkt worden tot duizend boeken, waarbij voorrang gegeven werd aan nieuwe boven oudere boeken, aan Nederlandsche vertalingen boven de originele uitgaven. De meeste van deze 1000 boeken en nog vele duizenden andere zijn aanwezig in de bibliotheek van het Museum voor Ouders en Opvoeders. Aan de meeste titels kon, dank zij veler medewerking, een korte toelichting over aard en inhoud van het boek worden toegevoegd.

Deze gids is bij ons à f 0.35 verkrijgbaar. Bij overschrijving van f 0.41 op girorekening No. 125635 (Directie Museum O. en O. Rotterdam) ontvangt men de gids per post.

Hoofdstuk 3

De inhoud van de voorlichting.

Zoals ik al opmerkte bij de cursussen heb ik weinig over de inhoudelijke kant van de opvoedingsvoorlichting of advisering, zoals die door de medewerkers van het Museum gegeven werd, kunnen vinden.

Om toch iets te weten te komen over de inhoud van de voorlichting ben ik gaan kijken of de deskundigen die bij het Museum betrokken waren wellicht boeken of brochures voor ouders hadden geschreven.

Er bleken inderdaad een aantal boeken geschreven te zijn door deze deskundigen.

Het ene boek bleek meer geschikt dan het andere om voor mijn doel te gebruiken n.l. een indruk geven van de inhoud van de opvoedingsvoorlichting.

Ik wilde me beperken tot boeken geschreven door mensen die betrokken waren bij het Museum en dan vooral tot de boeken die in populaire taal waren geschreven, vooral voor ouders bedoeld.

Wetenschappelijke en studieboeken vielen af. (b.v. Gezonde kinderen-Evenwichtige mensen van de van Andels), evenals vertalingen (b.v. De opvoeding in het gezin, vertaald door L.Sirks-Harmeyer) en boeken die alleen de zuigeling of de puberteit behandelden. (b.v. boeken van Dr. B.P.B.Plantenga en van Mw. Philippi-Siewertsz).

Uiteindelijk bleven de volgende boeken over:

- Tot Geluk geboren door J. Riemens-Reurslag (1927)
- Onze Jonge Kinderen door J.Riemens-Reurslag (1922)
- De opvoeding van zuigeling en kleuter door Prof. Dr. M.J.Langeveld (1938)
- Eert uw kind door L. Sirks-Harmeyer (1926)
- Grepen uit de psychologie van het kind door Dr.D.Herderschee (1934)
- Onze kinderen door N.I. Heybroek en C.J.Heybroek d'Ancona (alleen deel I)

Ik zal proberen in dit hoofdstuk een indruk te geven van de inhoud van de opvoedingsvoorlichting en een aantal andere zaken die mij zijn opgevallen weergeven.

Ik zal geen uitputtend en volledig beeld kunnen geven of een uitgebreide vergelijking tussen de verschillende boeken maken.

Het eerste dat mij opviel (en dat klopt ook met hetgeen beschreven is in hoofdstuk 1) is, dat opvoeden verantwoordelijk werk is en moet worden geleerd.

"...is het van zeer groot belang, dat ook Vader en Moeder zich rekenschap geven van hun doen en laten" (voorwoord, Riemens) en " wat zal er aan zoo'n eerste niet verkeerd gedaan worden. Hoe menig kindje is niet onhebbelijk, lastig of leugenachtig alleen door de schuld van moeder en vader" (20, Riemens).

Langeveld zegt in het voorwoord: "Met intuïtie komt men er nooit. En laten we oppassen te menen, dat wij soms net die begenadigde opvoeder zouden zijn, die alles zomaar vanzelf toch wel weet en goed doet."

Maar de auteurs menen het goed met ouders, ze willen ouders helpen bij hun moeilijke taak van het opvoeden door inzicht te geven in de ontwikkeling van het kind, te helpen bij het vinden van oplossingen en niet door " receptengeverij".

In de boeken komt naar voren dat een kind opgroeit in een gezin, zeker de eerste levensjaren, er zou: " geen groter ramp denkbaar zijn dan dat de kinderen in het algemeen van jongsaf in kinderbewaarplaatsen werden opgevoed, al waren het de beste van de wereld"(59, Riemens).

De eerste levensjaren hoort een kind thuis in de aanwezigheid van een liefdevolle sfeer.

"De revaring leert, dat een klein kind in een inrichting zich minder harmonisch ontwikkelt dan in een goed gezinsverband" (374, Heybroek).

Opvallend is dat zowel Riemens als Heybroek het andere uiterste n.l. een inrichting gebruiken om aan te tonen dat opgroeien in een gezin het beste is voor een goede ontwikkeling van het kind.

Een kleuterschool wordt minder afwijzend benaderd en Langeveld meent zelfs dat " de kleuterschool een onmisbare, althans in hoge mate gewenste bijdrage levert tot de gezonde psychische ontplooiing en de verstandelijke opvoeding van het jonge kind". (107, Langeveld).

Alleen in de boeken van Heybroek en Langeveld wordt aandacht geschonken aan de school, de andere boeken besteden alleen aandacht aan het gezin.

Daarom nu terug naar het gezin.

Een kind moet opgroeien in een gezin en wel een volledig gezin met vader, moeder en broertjes en zusjes (maar niet te veel of te weinig) en een "goed" gezin.

Een "goed" gezin is een gezin waar sfeer heerst, harmonie is tussen de gezinsleden, vooral tussen de ouders onderling. Dit "goede gezin" en de harmonie tussen de ouders heeft geen ideale vorm.

"het ideale gezin van de toekomst is duizendvormig" en "onderlinge harmonie tussen de huwelijkspartners kan er op zeer uiteenlopende schaal zijn" (366, Heybroek).

Men is het erover eens, dat de opvoeding zowel bij de vader als de moeder berust.

Maar in de boeken wordt vooral de moeder aangesproken zoals "een kwieke moeder kan" of "Ja moedertje, dat komt voor en niet zuinig" (60, Langeveld)

De vader met de rol van gezagsdrager ben ik niet tegengekomen.

Wat betreft de verzorging van de zuigeling zijn de auteurs het ook grotendeels met elkaar eens.

De baby heeft behoefte aan rust, reinheid en regelmaat.

"niet meer dan enkele minuten, enkele malen per dag mogen we ons met de baby bemoeien buiten de voeding, het baden, het verluieren" (17,, Langeveld)

"Dat de zuigeling dagelijks gereinigd en liefst gebaad moet worden!" (89, Heybroek)

"Het voeden en helpen op geregelde tijden komt het lichamenlijk welzijn ten goede en ook het geestelijke" (29, Riemens).

De auteurs zijn het erover eens dat men de baby zoveel mogelijk met rust moet laten, niet al te lawaaiig doen, geen fel licht enz. En snel beginnen met gewoontevorming en opvoeding.

Men acht het niet goed om aan kleine kinderen alles toe te geven, zodat zich slechts gewoonten vormen, die dan later met kracht weer moeten worden tegengegaan.

Dit geldt al voor de zeer jonge baby die huult, ouders wordt geadviseerd wel even te gaan kijken of er wat aan de hand is, maar niet meteen oppakken of voeden.

Ik zal nu op een aantal veel voorkomende onderwerpen meer of minder uitgebreid ingaan.

Het onderwerp jaloerie komt in alle boeken naar voren, waarbij de auteurs allereerst proberen hier begrip voor te kweken door te beschrijven wat er allemaal met het kind gebeurt als er een baby wordt geboren.

Sommige laten het daarbij, anderen geven adviezen zoals: een vervanging geven, (b.v. een pop), voorbereiden op de geboorte van de baby.

De sexuele opvoeding vond ik terug bij de moeilijke kwesties of bij het hoofdstuk "over datgene dat men niet uit boekjes leren kan" (110, Langeveld).

Naar voren komt dat de ouders (en eigenlijk ook die alleen) de vragen van het kind moeten beantwoorden op simpele wijze, waarbij Riemens het zeer belangrijk acht deze kwesties "zachtjes te behandelen in schemerdonker, als alles aanlokt tot intimiteit" en zeker niet "met luide stemme voor de volle klas". Verder de kinderen pantseren tegen kwade invloeden van buiten en van zichzelf "handen boven dek" (blz.157, Riemens).

Het "ik"-gevoel, koppigheid, komt in alle boeken naar voren, maar alleen Langeveld heeft het over een voorbijgaande protestperiode, waarbij de ouder er goed aan doet rustig en onverstoorbaar te blijven. (63, Langeveld).

Duimzuigen van een baby acht men normaal, maar het kan tot een kwaad worden.

Ook hier komt weer naar voren dat de vroeg gevormde gewoonte, moeilijk is af te wennen.

Het duimzuigen moet over gaan, wanneer men op vaste voeding overgaat. Als de baby blijft duimzuigen niet krachtadig optreden aldus Heybroek, want dat werkt averechts.

Eventueel een deskundige raadplegen.

Langeveld wil ook geen dreigementen, maar wel "rustige, regelmatig volgehouden afwenningen" (21, Langeveld), dus steeds de duim uit de mond halen.

Mocht dit niet lukken dan de duimen van de kleuter met iets vies insmeren, of met wanten aan naar bed.

De auteurs zijn het er over eens dat zindelijk worden een kwestie van gewoontevorming is, alhoewel men het oneens is over het ijdstip om te beginnen.

Riemens voelt veel voor vroeg zindelijk maken en doorzetten als het kind 9 á 12 maanden is.

Langeveld zou liever zien, dat men later met de zindelijkheidstraining begint, "het is wel mogelijk een kind dat jong is te dressereren, maar echt zindelijk zijn is dat niet" (24, Langeveld).

De auteurs zijn het er wel grotendeels over eens dat een liefdevolle aanpak, waarbij regelmaat belangrijk is, beter is dan dreigementen en vastbinden op potjes.

Wat betreft regels en straffen wordt erop gewezen, dat men geen regels moet stellen die niet nodig zijn en men zo vroeg mogelijk met het vormen van goede gewoonten; b.v. tafelmanieren, gehoorzaamheid moet beginnen

Maar ieder kind zal wel eens in konflikt raken met zijn omgeving of de moraal.

Geheel zonder straffen kan de opvoeder het niet stellen, maar straffen zonder hardheid.

Tegen een flinke tik bijvoorbeeld bij jengelen en voortzeuren heeft Riemens geen bezwaar, alhoewel ze daarbij zegt "al zijn velen dit misschien niet met mij eens" (135, Riemens) Langeveld wijst er op dat er " een eind moet komen aan het gevoel van gestraft te zijn" (135, Langeveld), de ouder moet het weer goed maken.

Men gaat uitgebreid in op spel en speelgoed.

Spel is een waardevolle bezigheid en niet elk speelgoed is voor elke leeftijd geschikt.

De auteurs geven aan welk speelgoed past bij welke leeftijd. Wat bij spel en speelgoed vooral naar voren komt zijn de man/vrouw rolpatronen.

"Jongesn zijn verzot op wat beweegt: een trein, boot, een vliegmachine, Mesijes spelen leifst moedertje of winkeltje". (94, Riemens)

"Zal het meisje met haar poppenhuis spelen, de jongen speelt met z'n pakhuis" (97, Langeveld).

Maar ook Herderschee heeft het, zij het in ander verband, over het "vecht en machtsinstinkt tegenover het zorgende moederinstinkt" (101, Herderschee).

Ik heb de indruk gekregen dat het vooral gaat om het resultaat van de opvoeding.

Een kind moet zijn/haar volkomen ontwikkeling kunnen bereiken en de ouders moeten alles in staat stellen, om de omstandigheden zo gunstig mogelijk te beïnvloeden.

Ouders mogen weinig en moeten veel.

Veelal vindt beïnvloeding plaats van ouder naar kind en niet wederzijds. Over de verhouding tussen ouders en kinderen tijdens de opvoeding ben ik weinig tegengekomen.

Ik wil dit hoofdstuk afsluiten met een samenvatting gegeven door Gunning, bij een lezing over opvoeding in het huisgezin voor arbeiderskringen:

"verantwoordelijkheid, liefde, strenge tederheid en teedere strengheid, vooral geen ruwheid, goede toon in huis, vader en moeder samen, omgang met kinderen, vroeg beginnen met opvoeding en laat ophouden". (29, Gunning)

Hoofdstuk 4

De Vereniging voor Kinderverzorging en Opvoeding.

In dit hoofdstuk zal ik beknopt de werkzaamheden van de Vereniging K en O beschrijven.

Ten eerste omdat deze werkzaamheden nauw samenhangen met het werk van het Museum.

Ten tweede omdat dit overzicht aangeeft welke activiteiten de vereniging heeft moeten opgeven bij de fusie met de Nationale Federatie, die in het volgende hoofdstuk aan de orde komt.

Voor de uitwerking van haar taken stimuleerde de Vereniging de oprichting van provinciale en plaatselijke afdelingen. Verder onderhield het bestuur van de Vereniging K en O nauwe contacten met de beide opleidingen.

Uit deze contacten vloeiden een aantal werkzaamheden voort.

Het Centraal Bureau.

Sinds 1923 is er arbeidsbemiddeling van de Vereniging.

Heel in het begin werd deze bemiddeling verzorgd door Mw. Sandberg en de directrices van de scholen.

In 1933 besloot men in het verenigingstijdschrift een rubriek "Personalia" op te nemen, waarin voortaan vraag en aanbod, vacatures en werkmogelijkheden voor gediplomeerden zouden worden opgenomen.

Het aantal gediplomeerden nam snel toe en er bleek voor hen niet alleen een taak weggelegd als lerares, maar ook een taak op sociaal gebied.

Eind 1948 werd bij de Minister van Sociale Zaken goedkeuring gevraagd en gekregen voor de oprichting van het Centraal Bureau voor K en O en N XX- gediplomeerden.

Het Centraal Bureau stelt zich ten doel aan K en O- gediplomeerden en aan hen die de staatsacte N XX bezitten, zo mogelijk een passende werkkring te verschaffen.

Na een schriftelijk of mondeling verzoek hiertoe treedt het C.B. bemiddelend op tussen werkgevers en werknemers.(1)

De nascholingscursussen.

Al drie jaar nadat de eerste K en O-diploma werd uitgereikt (in 1923) werd een bijscholingscursus gevormd.

Deze cursus was bedoeld om leemten aan te vullen.

Een van de eerste cursussen was:

"Nieuwe stromingen in opvoeding en onderwijs"

Na de oorlog kregen deze bijscholingscursussen een iets andere opzet, vooral bedoeld voor oudere, getrouwde (en daardoor uit de theorie van het werk geraakte) K en O-sters. Op deze manier bracht men hen op de hoogte van al het nieuwe in hun vak, zodat deze vrouwen weer "durfden" te gaan werken.

Het waren met name deze getrouwde vrouwen, die cursussen gingen geven aan ouders.

De Conferenties.

Eenmaal per jaar kwamen alle K en O-sters, zowel gediplomeerd als in opleiding, een weekend bij elkaar om van gedachten te wisselen, ervaringen te bespreken en nieuwe ideeën te lanceren.

Het werd gebruikelijk om iedere conferentie te wijden aan een bepaald onderwerp, dat door verschillende deskundigen van vele zijden werd belicht.

De eerste conferentie vond plaats in 1924 en de laatste (de 31e) in 1954.

Vanaf 1954 hield men contact met elkaar via kontaktdagen, die regionaal of landelijk werden georganiseerd. (2).

Het tijdschrift voor Kinderverzorging en Opvoeding.

Vanaf 1925 verscheen het vakblad Kinderverzorging en Opvoeding bestemd voor " allen die voelen voor K en O ten bate van het kind".

Eerst verscheen het tijdschrift drie maal per jaar, maar vanaf 1931 verscheen het zes maal per jaar en varieerde in omvang tussen 16 en 24 pagina's.

Vanaf 1942 wordt het tijdschrift door de Duitsers verboden. In 1948 verschijnt het tijdschrift weer onder de titel : K en O Berichtenblad.

De vereniging K en O voert nu nog de redactie over het tijdschrift dat nu Kinderverzorging/Jeugdverzorging heet.

Zeer veel jaargangen van deze tijdschriften heb ik bekeken en door het lezen heb ik me een beeld kunnen vormen van de vereniging, het Museum en de werkzaamheden.

Hoofdstuk 5.

Samenwerkingsverbanden tussen museum, vereniging en opleiding K en O en samenwerking met anderen.

VOOR DE 2e WERELDOORLOG.

5.1. Centrale Instelling voor K en O.

De beide verenigingen en de opleiding hebben er steeds naar gestreefd om met elkaar samen te werken. Toen het museum in 1926 naar Rotterdam verhuisde, betrok het museum daar een schoolgebouw aan de 's Gravendijkwal samen met de opleiding K en O. Deze samenwoning vergemakkelijkte een nauwe samenwerking en dit resulteerde in de oprichting van de Centrale Instelling voor K en O, een federatieve samenwerking van museum, vereniging en opleiding. Daarbij werd de directrice van de opleiding tevens directrice van de Centrale Instelling. (1).

in deze begintijd stimuleerde men de oprichting van provinciale en plaatselijke afdelingen. Bovendien werd op plaatselijk, provinciaal en landelijk nivo op zo breed mogelijke basis samengewerkt met reeds bestaande organisaties. Zoals: het groene kruis, GG en GD, Tesselschadecursussen, Vak-en Industrie-scholen, vrouwenverenigingen, de bond voor boerinnen en plattelandsvrouwen, de Federatieve Commissie voor de kinderhygiëne Zuid-Holland, Nederlandse Bond voor Moederschapszorg en kinderhygiëne, de Commissie inzake Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting en nog vele anderen.

Deze samenwerkingen hadden vooral betekenis voor de reizende tentoonstellingen en de cursussen, die gegeven werden. Men hoefde zelf niet veel moeite te doen om belangstellenden te werven en men kon vaak kosteloos een ruimte gebruiken, soms kreeg men subsidie om een lerares te betalen.

Dit laatste gold voor de samenwerking met de Commissie inzake Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting, waar ik wat meer aandacht aan zal schenken, omdat deze Commissie later een belangrijke rol gaat spelen.

5.2 De Commissie inzake Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting.

Deze commissie werd in 1934 ingesteld door de Minister van Sociale Zaken en verzorgde (voorlichtings)-cursussen in koken, naaien en kinderverzorging. Vanaf 1937 is er een formele samenwerking tussen de vereniging K en O en de commissie.

Samen met de commissie werden tentoonstellingen opgezet, zoals: "Goede en goedkope voeding" en "Maak het zelf".

De naam van de tentoonstellingen geeft al aan in welke richting het doel van deze commissie gezocht moet worden in de crisisjaren: "te trachten de huisvrouw, die haar inkomen sterk heeft zien dalen, door voorlichting, in de meest uitgebreide zin van het woord, een maximum profijt van haar uitgaven te doen verkrijgen en de algehele toestand in de gezinnen te verbeteren" (2).

Tevens gaf de commissie twee tijdschriften uit: "huishouding van Nu (vanaf 1946 heet het Ons Gezin) bestemd voor het gezinsleven en "Helpt Nu" bestemd voor leraressen, maatschappelijk werkers e.d. Mw. Sandberg werd redactrice van beide bladen en was vice-voorzitter van het werkcomité van de commissie.

In het begin van de samenwerking werden er niet veel cursussen kinderverzorging gegeven, omdat de Commissie de nadruk legde op huishoudelijke voorlichting en overal eerst aandacht besteedde aan koken en naaien. Want wanneer vrouwen niet konden naaien en breien e.d. voerden zij een duur huishouden.

Maar na enige tijd konden er cursussen kinderverzorging gegeven worden door leraressen K en O, ook op plaatsen waar dat eerst door geldgebrek niet mogelijk was. Het salaris van de leraressen werd namelijk voor driekwart door de Commissie gesubsidieerd. Voor financieel steun om een cursus te geven kon men zich wenden tot een plaatselijke Commissie. De financiële steun werd verleend, mits de cursussen beantwoordden aan het gestelde doel en aan de volgende eisen werd voldaan:

1. de cursus werd gegeven door een bevoegde kracht.
(arts, pedagoog, lerares K en O).
2. de cursus wordt alleen gevolgd door mannen en vrouwen, die zelf een gezin hebben en wier inkomen niet hoger is dan van een werkloze.
3. de cursus wordt bezocht door minstens 15 deelnemers en omvat hoogstens 10 lessen van anderhalf à twee uur.
4. het programma van de cursus wordt aan de goedkeuring der commissie onderworpen. De commissie laat aan anderen over om cursussen te organiseren en te propageren, maar is bereid aan allen subsidie te verlenen. (3).

In de oorlog zijn veel verbindingen van de vereniging K en O weggefallen. Plaatselijke en gewestelijke afdelingen van de vereniging kwamen na de oorlog niet meer tot leven. De noodzaak van eigen plaatselijke afdelingen was niet zo groot meer, omdat men bleef samenwerken met de Commissie inzake Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting, die in een vijftigtal plaatsen plaatselijke commissies kenden.

In 1945 werd er door de Commissie een leidraad opgesteld (die ik jammer genoeg niet heb kunnen achterhalen.) om weer op volle toeren aan het werk te gaan.

In deze leidraad werd de volle medewerking gevraagd van lerarissen, plaatselijke commissies, de maatschappelijk werkers en andere vertrouwenspersonen om zich weer met het voorlichtingswerk bezig te gaan houden.(4).

NA DE 2e WERELDOORLOG.

5.3 De vereniging K en O.

In 1946 werd de naam van de vereniging van het onderwijs in kinderverzorging en opvoeding veranderd, om dat de naam niet meer van toepassing was. De vereniging heet vanaf dan de Vereniging Kinderverzorging en Opvoeding en stelt zich ten doel:

- 1- ouders en opvoeders voor te bereiden en te helpen bij hun taak.

- 2- kennis en inzicht te verspreiden over ontwikkeling en karaktervorming van kinderen gedurende het groeiproces.

- 3- vaardigheid aan te kweken bij de verzorging van kinderen.

- 4- begrip te bevorderen voor opvoeding en leiding van de jeugd.(5)

De werkzaamheden zijn weer in volle gang en lopen goed. Toch ontstaat er een groot probleem, de financiële positie wordt steeds slechter. Men ontvangt minder giften van particulieren, terwijl het werk zich verder uitbreidt.

In het jaarverslag van 1955 staat vermeld dat vooral het Museum in grote financiële moeilijkheden verkeerd.

Hoe zit het eigenlijk met de subsidie op dat moment?

De opleidingsschool ontvangt subsidie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Het Museum en de vereniging hebben tot 1955 bijna zonder overheidssteun gewerkt.

Het Museum ontvangt een bescheiden subsidie van Sociale Zaken, afd. Inspektie Volksgezondheid en voor Rotterdam van de Stichting Volkskracht.

De vereniging krijgt subsidie van Sociale Zaken, afd. Geestelijke Volksgezondheid.

Tevens worden incidentele subsidies ontvangen van Kinderpostzegels en Praeventiefonds.

Al met al een weinig rooskleurig en zeer onoverzichtelijke situatie. Maar gelukkig kan de minister van O.K en W. in 1955 een bescheiden subsidie verlenen aan de vereniging en het Museum op de begroting van Volksontwikkelingswerk.

Zowel de opleiding, als de vereniging K en O, als het Museum blijken afzonderlijk niet sterk genoeg te zijn om de financiële positie te verbeteren en echt mee te tellen. Hierdoor ontstaat het idee om de krachten te bundelen om met meer effect naar buiten te treden en misschien zelfs één subsidie aan te vragen voor de gezamenlijke partners.

5.4 De Stichting Kinderverzorging en Ouderverlichting.

Men besluit de krachten te bundelen in een Stichting, waarin het Museum, de opleiding en vereniging K en O federatief samenwerken. De drie samenwerkende verenigingen behouden elk wel hun zelfstandigheid en rechtspersoonlijkheid.

De stichting K en O/ Kinderverzorging en Ouderverlichting, opgericht op 5 Maart 1957, stelt zich ten doel:

"Bevordering van kinderverzorging en opvoeding, voorbereiding tot de gezinstak en ouderverlichting volgens de eisen des tijds in de meest uitgebreide zin des woords" (6).

Men wil via deze stichting met meer effect naar buiten treden, ook om subsidie te verkrijgen. Maar deze vorm van samenwerking heeft ook voordelen voor de coördinatie- en integratie van werkzaamheden en activiteiten. De verenigingen kunnen van elkaars kennis, materiaal en werkwijzen gebruik maken.

De statuten van de stichting werden met opzet zo gemaakt, dat naast de drie verenigingen ook andere groeperingen deel zouden kunnen nemen. " de werkzaamheden dezer verenigingen en eventuele anderen te coördineren en gezamenlijk naar buiten te treden" (7).

Men dacht daarbij aan verenigingen als: Veilig Verkeer, Veiligheidsinstituut, NVSH, Pro Juventute, Kruisverenigingen. De bedoeling was om de gegevens van de verschillende werkgebieden te integreren in het oudervoorlichtingswerk, om belangrijke gegevens van de aanverwante gebieden bijeen te brengen en te gebruiken bij de oudervoorlichting.

Aan het Bestuur van de Stichting Kinderverzorging en Oudervoorlichting

's-Gravenhage, Surinamestraat 44, 23 maart 1957

Zeer geacht Bestuur,

Met grote belangstelling, instemming en dankbaarheid hebben mijn man en ik kennis genomen van de notulen van de vergadering op maandag 4 maart 1957 en van de tot standkoming op die vergadering van de Stichting Kinderverzorging en Oudervoorlichting door de vaststelling der statuten.

Het is zeer verblijvend, dat deze samenvoeging van 'Kinderverzorging en Opvoeding', 'Opleiding K. en O.' en 'Museum voor Ouders en Opvoeders' een feit is geworden. Moge dit zegenrijke werk, in de komende tijden, groeien en bloeien ten bate van kinderen, ouders en allen, die dit samengaan hebben voorbereid en tot stand gebracht en er zich in de toekomst voor zullen inzetten, tijd en krachten eraan zullen geven. Ik acht het een voorrecht, dat ik dit nog heb mogen beleven.

Met beste groet en de meeste hoogachting,

Uwe M. E. H. Sandberg-Geisweit van der Netten.

(8)

Brief van de dan 85-jarige Mw. Sandberg, die zich met de besturen van de verenigingen verheugd over deze nieuwe ontwikkeling. Lang zal deze vreugde echter niet duren.

Alhoewel er wel goede contacten waren met de bovengenoemde verenigingen, zijn zij geen van allen toegetreden tot de stichting, een organisatorische band die de stichting graag had gezien. Nee erger nog, de Stichting werd een hele andere organisatorische band opgedrongen n.l. een band met de Nationale Federatie voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting.

5.5 De Nationale Federatie voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting.

In 1961 reageert de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen negatief op een vijfjaren plan vergezeld van een subsidie verzoek van de Stichting. Nu blijkt dat het ministerie geen subsidie aan de Stichting mag verlenen, omdat dan niet toegelaten kan worden dat deze subsidie weer doorgegeven wordt aan rechtspersoonlijkheid bezittende verenigingen (museum en vereniging), doorsubsidiëren, is niet mogelijk. Op zich was hier nog wel een mouw aan te passen geweest, maar belangrijker is dat de minister bij nader inzien vindt, dat het werk van de Stichting niet thuis hoort bij Volksontwikkelingswerk.

Het bestuur van de Stichting wordt verwezen naar het ministerie van Maatschappelijk Werk (het latere CRM).

Dit ministerie van Maatschappelijk Werk, dat nog maar kort bestond, had de Commissie inzake Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting onder zijn hoede gekregen en was bezig een nieuwe subsidieregeling voor deze Commissie te ontwerpen.

Bij overgang van Sociale Zaken naar Maatschappelijk Werk ging de Commissie anders heten: Nationale Federatie voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting.

De enige mogelijkheid die het ministerie van Maatschappelijk Werk zag om de Stichting K en O te subsidiëren was, binnen de nieuwe subsidieregeling die op stapel stond.

Het ministerie vond gezinsvoorlichting en oudervoorlichting te aanverwante zaken om deze apart te subsidiëren. Bovendien trachtte men algemene samenwerkingen tot stand te brengen om het gehele veld van de voorlichting wat te vereenvoudigen. Daarbij moesten enkele onplezierige voorwaarden aan de Stichting gesteld worden:

De Stichting moest toetreden tot de Federatie en de zelfstandige partners in de Stichting moesten al hun eigendommen en bezittingen inbrengen in de Federatie en men moest "samenwonen" in den Haag. Dit gold niet voor de opleiding, want die viel onder Onderwijs. De Nationale Federatie ontvangt de subsidie en draagt de eindverantwoordelijkheid.

Het dagelijks bestuur van de Stichting blijft als bestuurswerkgroep binnen de Nationale Federatie meedenken ter voorbereiding van het beleid terzake de gezinsvoorlichting.

De Stichting had weinig keus en onder het motto: "Opheffen kan altijd nog", heeft men na lang aarzelen besloten tot de Nationale Federatie toe te treden.

Op 1 Januari 1964 sluiten de Nationale Federatie en de Stichting K en O de overeenkomst "Om de activiteiten te coördineren, te integreren en in gezamenlijke arbeid te doen uitvoeren en uitbreiden" (9).

Deze toetreding had voor beide partijen voordelen, maar voor de Stichting tevens nadelen.

5.6 Voor- en nadelen van samenwerking tussen Nationale Federatie en Stichting K en O.

Het grote voordeel van samenwerking voor de Nationale Federatie is geweest, dat de afdeling Gezinsvoorlichting, die leeg was geweest, nu meer kleur en structuur kreeg. De Stichting K en O met haar reeds lang bestaande voorlichtingsapparaat gaf de afdeling gezinsvoorlichting inhoud.

De voordelen voor de Stichting zijn ten eerste de subsidiëring van de activiteiten, de voortgang en uitbreiding van het werk wordt gewaarborgd. En ten tweede de grote verbetering van de rechtspositie en salarissen van de leraressen, die tot dan toe schamel werden betaald.

Maar ook de nadelen kwamen voor de Stichting K en O steeds meer in zicht, want in de praktijk bleek de samenwerking niet altijd even doordacht.

Het bestuur van de Stichting is slechts een soort werkgroep, waarbij de directeur van de Nationale Federatie en de directeur van de Stichting adviseurs zijn.

Men begint zich steeds meer af te vragen of op deze wijze de belangen van de afdeling gezinsvoorlichting voldoende behartigd kunnen worden. De uiteindelijke beslissingsbevoegdheid en verantwoordelijkheid ligt bij de directeur van de Nationale Federatie. Zo valt de begroting ook alleen onder de verantwoordelijkheid van de directeur van de Nationale Federatie, de Stichting heeft daarin geen stem en wordt zelfs niet om haar mening gevraagd. Bovendien mag men geen eigen personeel kiezen, het personeel is immers in dienst van de Nationale Federatie.

De nadelen op organisatorisch gebied zijn dus:

- belangen worden niet voldoende behartigd
- verlies van verantwoordelijkheid, ook op gebied van inhoud van de gezinsvoorlichting
- men kan eigen personeel niet kiezen (10).

Maar ook inhoudelijk ontstaan er problemen. Steeds duidelijker blijkt voor de Stichting K en O, dat de uitgangspunten en doelstellingen van de beide organisaties elkaar wel ten dele overlappen, maar dat er vrij grote gebieden zijn die daar los van staan.

Gezinsvoorlichting houdt enerzijds meer, anderzijds minder in dan oudervoorlichting. Bij de gezinsvoorlichting kan men denken aan gezinsplanning, woning-, consumenten-, huishoudelijke- en voedingsvoorlichting.

Aan de andere kant heeft de gezinsvoorlichting de beperking dat er niet aan anderen, andere opvoeders en buiten gezinsverbanden voorlichting gegeven kan worden.

Steeds duidelijker tekent zich de tendens af binnen de Stichting: "Laten we ons niet verliezen op het brede terrein van alles dat met het gezin te maken heeft. Het gezin is uitermate belangrijk, maar het oogpunt van waaruit we naar het gezin kijken is:

de kinderen. En die kinderen interesseren ons evenzeer als ze thuis zijn, als in een commune, peuterdagverblijf, ziekenhuis". Achteraf blijkt oudervoorlichting geen gezinsvoorlichting te zijn. Bovendien zijn er verschillen in werkteerrein en werkwijzen.

De gezinsvoorlichting werkt landelijk, de huishoudelijke voorlichting stedelijk.

De gezinsvoorlichting legt de nadruk op voorlichtingsdeskundigen, de huishoudelijke voorlichting legt de nadruk op vakdeskundigen.

De Stichting wil eigen zelfstandigheid en een eigen gezicht en de verschillen in werkteerrein, werkwijzen en doelstellingen zijn daar argumenten voor.

5.7 Eigen zelfstandigheid en een eigen gezicht?

In 1969 gaat het organisatieburo van Bakkenist, Spitsen Co, in opdracht van de staatssecretaris van CRM, een reorganisatieplan opstellen voor de Nationale Federatie.

In het eerste rapport van dit organisatieburo doet men het voorstel om de huishoudelijke en gezinsvoorlichting weer uit elkaar te halen en te verzelfstandigen.

In een later rapport komt men hierop teug en staat, dat men de Stichting K en O niet helemaal zelfstandig wil laten worden en haar niet los wil maken van Federatief verband, maar wel wil verzelfstandigen waar het de eigen verantwoordelijkheid voor de inhoudsbepaling betreft.

Inmiddels heeft het bestuur van de Stichting K en O een structuurcommissie in het leven geroepen om haar te adviseren:

Inzake: de toekomstige vorm van de Stichting, de inhoud van het werk, het terrein waarop de voorlichting moet worden uitgevoerd en de toekomstontwikkeling.(11).

Men verwijt Bakkenist, dat hij de motivatie voor het samengaan zoekt in het begrip voorlichting, terwijl hij niet ziet dat K en O een heel andere bedoeling heeft dan in de kontekst van de huishoudelijke voorlichting.

De structuurcommissie noemt als doel van de opvoedingsvoorlichting

" het inzicht te verdiepen en zonodig attituden te beïnvloeden bij allen, die betrokken zijn bij de hierna te noemen leefverbanden over mogelijke agogische c.q. pedagogische wegen ter bevordering van een optimale ontwikkeling van het jonge kind en de jeugdige.

De bedoelde leefverbanden zijn: primaire (gezin, commune), vervangende (dagverblijven), aanvullende (kindercentra) en buitenscholaire (jeugdwerk). (12).

Met name deze nieuwe doelstelling heeft bevorderd, dat de stichting K en O eigen zelfstandigheid krijgt en eigen verantwoordelijkheid vanaf 1.1.1971.

Men blijft wel samenwonen in één pand en kan gebruik maken van de diensten van de Nationale Federatie (telefoon, administratie). Het personeel blijft in dienst van de Nationale Federatie. In deze situatie komt al na een jaar verandering, doordat de Nationale Federatie wordt ontbonden.

Vanaf 1972 is er voor de stedelijke voorlichting geen rijks-subsidie meer, het ministerie meent dat mensen nu zelf de voorlichting moeten betalen.

Het werk van de Stichting K en O /opvoedingsvoorlichting bleek te passen in het gezinsbeleid dat CRM wilde voeren, zodat de Stichting kon blijven bestaan.

In sw nieuwe werkwijze, men moest zich gaan richten op intermediairen, was geen plaats meer voor het Landelijk Voorlichtings-Centrum.

Bovendien was de openstelling voor het publiek te arbeidsintensief en te duur. Daarnaast liep de belangstelling van het publiek terug, omdat er uit zeer veel andere bronnen (radio, televisie en tijdschriften) informatie gehaald kon worden over kinderverzorging en opvoeding.

Hoofdstuk 6

Samenvatting en slotopmerkingen

De periode rond 1900 wordt gekenmerkt door een aantal nieuwe ontwikkelingen, ten gevolge van onder andere de industrialisatie en nieuwe inzichten in de medische wetenschap.

Er ontstaan nieuwe idealen en ideeën, één van die ideeën is dat moederschap moet worden geleerd.

Is het eerst een zeer beperkte groep die ijvert voor onderwijs aan ouders, in het bijzonder moeders, al snel gaan zeer velen zich bezighouden met het geven van voorlichting op het gebied van kinderverzorging en opvoeding.

Er ontstaat een behoefte aan leermiddelen, gegevens, boeken en brochures e.d. op het gebied van kinderverzorging en opvoeding, want deze combinatie is nieuw en er is weinig materiaal op dit gebied.

In 1912 wordt de vereniging Nationaal Reizend Museum opgericht.

Men heeft met het Museum de bedoeling vanuit kennis over de kinderlijke ontwikkeling en inzicht in opvoedingsvragen voorlichting te geven, mede door praktische hulpmiddelen voor de dagelijkse omgang met kinderen.

Het accent van de werkzaamheden heeft door de jaren heen op de praktijk van de dagelijkse opvoeding gelegen.

(b.v. het eerste nederlandse boek over handenarbeid met kinderen is geschreven door medewerkers van het Museum).

Men wilde het doel bereiken door het verzamelen van gegevens, materiaal en modellen, boeken en brochures over allerlei onderwerpen, waar tentoonstellingen van werden samengesteld. De tentoonstellingen reisden het hele land door.

Deze konden algemeen van aard zijn, maar ook dieper op één bepaald onderwerp ingaan, zo werd kennis over kinderverzorging en opvoeding verspreid.

De woorden van Mw. Sandberg suggereren hier en daar een ander doel dan alleen kennis verspreiden en inzicht geven, namelijk ook het verbeteren van de wereld via de kinderen.

Deze af en toe hoogdravende woorden zijn haar waarschijnlijk meer ingegeven ten gevolge van de oorlogsdreiging en misschien waren de particuliere geldschieters gevoelig voor deze argumenten.

Een dergelijk onderliggend ideaal heb ik bij de werkzaamheden niet teruggevonden.

De tentoonstellingen en de cursussen waren niet uitsluitend op moeders gericht, iedereen die belangstelling had voor opvoeding kon komen kijken.

Er werden ook vadercursussen georganiseerd, (de eerste in 1920), maar het onderwijs aan moeders, via lezingen en cursussen, ging wel steeds meer overheersen.

Ik denk, dat het werk van het Museum met name in de beginperiode zo'n grote vlucht nam, omdat het idee dat moederschap moest worden geleerd, door steeds meer mensen belangrijk werd gevonden, zoals consultatieburo's en verenigingen.

Er kwam steeds meer behoefte aan materiaal over kinderverzorging en opvoeding en alleen het Museum kon dit leveren.

Tevens ontstond er een behoefte aan leraressen en ook die werden, zij het indirect, door het Museum geleverd.

Zo hield men een lange tijd het onderwijs in kinderverzorging en opvoeding en het verschaffen van materiaal daarover in eigen hand.

Daarnaast heeft de opzet van het Museum en de vereniging K en O daartoe bij gedragen.

Men probeerde provinciaal en plaatselijk steunpunten op te zetten, zoals de huizen voor ouders.

Op plaatselijk, provinciaal en landelijk nivo werkte men op zo breed mogelijke basis samen met reeds bestaande organisaties.

Het Museum heeft zich niet verbonden met een of andere levensbeschouwelijke groepering.

Ieder die dat wilde kon van de diensten van het Museum gebruik maken.

Het Museum organiseerde wel propaganda-avonden over de mogelijkheden van het Museum, maar verder was de essentiële werkwijze : voorlichting op verzoek.

De werkzaamheden van het Museum breidden zich steeds verder uit, men organiseerde ook activiteiten voor kinderen, lezingen en het Museum werd steeds meer vraagbaak voor alles op het gebied van kinderversoring en opvoeding.

Het uitvoeren van de vele werkzaamheden met weinig arbeidskrachten was vooral mogelijk, doordat het Museum lange tijd in één gebouw woonde met de vereniging K en O en de opleiding.

De leerlingen verrichtten allerlei werkzaamheden in ruil voor praktijkervaring.

Men maakte optimaal gebruik van elkaars mogelijkheden.

Tot de tweede wereldoorlog heeft het Museum vrijwel zonder overheidssteun kunnen werken.

Na de oorlog ontstaan er ernstige financiële moeilijkheden mede doordat er van particulieren minder giften komen.

Museum, vereniging K en O en de opleiding besluiten hun krachten te bundelen en vormen samen de Stichting Kinderverzorging en opvoeding. Men maakt de statuten van de Stichting zo, dat andere verenigingen en stichtingen kunnen toetreden. Men wendt zich tot de overheid om subsidie te krijgen.

De enige manier om subsidie te krijgen blijkt in te houden, dat het Museum en de vereniging K en O moeten toetreden tot de nieuw gevormde Nationale Federatie voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting.

Al na vijf jaar echter zal de Stichting K en O zelfstandig subsidie krijgen en wordt de Nationale Federatie ontbonden door een gewijzigd overheidsbeleid.

De Stichting mag geen voorlichting meer geven rechtstreeks aan ouders, maar mag zich via intermediairen (anderen die met ouders werken), met opvoedingsvoorlichting bezig houden. Vanaf dit moment is er voor het Museum geen plaats meer, het is te arbeidsintensief en te duur geworden en bovendien neemt de belangstelling af.

De manier van voorlichting geven, zoals het Museum dat heeft gedaan, vind ik heel goed.

Tegenwoordig is het niet meer nodig om aanschouwelijk materiaal bijeen te brengen in tentoonstellingen, omdat wij gebruik kunnen maken van radio, televisie en tijdschriften.

Ik verkeerde in de veronderstelling, dat het oprichten van spel- en opvoedwinkels een heel nieuw idee was, maar de huizen voor ouders kunnen een vergelijking doorstaan.

Ook deze huizen voor ouders waren een laag-drempelige voorziening waar ouders met kinderen zonder verdere verplichtingen binnen konden lopen.

Men probeerde de ouders in die tijd binnen te krijgen door handenarbeid, kleding maken en speelgoed maken, tegenwoordig vooral via het lenen van speelgoed.

Ook toen al had men het idee, dat dan vanzelf allerlei andere onderwerpen op het gebied van de opvoeding ter sprake kwamen.

Opvallend daarbij is dat veel besproken onderwerpen toen en nu zijn: zindelijk worden, eten, slapen en speelgoed.

De inhoud van de opvoedingsvoorlichting is sterker veranderd.

Om een paar dingen te noemen:

man/vrouw rolpatronen,

methoden om moeilijkheden op te lossen (zoals b.v. de gedragstheoretische aanpak)

meer belangstelling voor de verhouding tussen ouders en kinderen, wederzijdse beïnvloeding.

Al met al zijn de methoden van voorlichting die gebruikt werden minder sterk veranderd dan de inhoud van de voorlichting en tevens minder sterk dan ik had verwacht.

Bijlage I

Mw. M.E.H. Sandberg-Geisweit van Netten

In deze bijlage wil ik een apart stuk wijden aan Mw.Sandberg, omdat zij één van de grondleggers is van de K en O- gedachte en mede-oprichtster is van zowel het Museum voor ouders, als de vereniging K en O en betrokken is geweest bij het ontstaan van de opleiding K en O.

Mw. Sandberg komt uit een anti-revolutionair milieu. Haar vader werd voorgedragen als hoogleraar in het Romeinse Recht aan de Universiteit van Amsterdam, maar is op 32-jarige leeftijd gestorven aan TBC. Na allerlei gouvernantes heeft Mw.Sandberg op kostschool gezeten in Ede en Brussel, waar ze naast defileren, groeten e.d. talen leerde.

In 1890 gaat zij franse letteren studeren, vooral omdat zij later buitenshuis wil werken.

Op 22-jarige leeftijd krijgt zij haar eerste kind en vanaf dan gaat zij zich voor kinderverzorging en opvoeding interesseren.

Voordat Mw.Sandberg secretaris wordt van het Museum en later de vereniging maakt zij deel uit van de redactie van een nieuw tijdschrift.

Naar aanleiding van de "openbrief" die zij heeft geschreven vragen de redactieleden van het tijdschrift "Maatschappelijk Werk" of Mw.Sandberg de redactie van afd. B van dit tijdschrift onder haar hoede wil nemen.

In 1903 wordt de naam van dit tijdschrift gewijzigd in "Het Kind"- veertiendaagse blad voor ouders en opvoeders. Vanaf 1906 gaat Mw.Sandberg uit de redactie, maar blijft zij wel artikelen schrijven voor dit blad.

Het blad geeft later jaarlijks een museumnummer uit.

In de dertiger jaren krijgt Mw.Sandberg bemoeienis met de huishoudelijke en gezinsvoorlichting, eerst wordt zij vice-voorzitter van het werkcomité, later voorzitter van de commissie van Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting. In 1947, zij is dan 75 jaar, legt zij deze functie neer.

Daarnaast voert zij de redactie van:

- het verenigings-tijdschrift van K en O
- Helpt Nu (later Ons Gezin)
- Huishouding van Nu

In september 1951 gaat zij uit de redactie.

In haar herinneringen schrijft Mw.Sandberg:

" Het is niet mogelijk alle verenigingen en commissies, waarvan ik deel uit maakte op te noemen".

Daar zal ik me dan ook maar niet aan wagen, maar het varieerde wel van de Werkcommissie Huishoudelijke Overbrugging Gerechtvaardigden tot de Stichting Goed Handwerk.

Allerlei samenwerkingsverbanden tussen het Museum en anderen ook min of meer persoonlijke unies van Mw.Sandberg

Ver in de tachtig heeft Mw.Sandberg haar herinneringen op papier gezet in twee boeken 't Groeide deel I en deel II.

*Archief
April '39*

2500 nr

LIJST VAN DESKUNDIGEN

WERKZAAM AAN
HET OP PEIL HOUDEN
DER AFDEELINGEN

1. AFDEELING LICHAMELIJKE ONTWIKKELING EN VERZORGING VAN HET KIND

- Mevr. H. L. Eibink-van Beusichem, arts ... Amsterdam
- Mevr. Dr. van Gilse-van West, kinderarts, ... Leiden
- Mej. Dr. E. Hengeveld, arts Zwolle
- Dr. F. M. C. Hengeveld, kinderarts, Rotterdam
- Mevr. C. J. Heybroek-d'Ancona, arts, Amsterdam
doc. opl. K. en O.
- Dr. N. Knapper Czn., arts Amsterdam
- Mej. Emma J. Meyers, kinderarts Rotterdam
- Dr. B. P. B. Plantenga, kinderarts Den Haag
- Dames E. en L. Sanders, leer. gymn. M.O. Rotterdam
- Mej. G. G. M. de Vos, arts, Rotterdam
dir. School K. en O.
- Dr. R. E. Wierenga Utrecht

2. AFDEELING VOEDING

- Mej. H. H. F. Henderson Rotterdam
leerares Koken en Voedingsleer
- Dr. F. W. Hesselink Arnhem
- Mevr. C. J. Heybroek-d'Ancona Amsterdam
doc. Opl. K. en O.
- Dr. E. van 't Hoog Amsterdam
privaatdocent in de Voedingsleer
- Mevr. R. Lotgering-Hillebrand Amsterdam
leerares Nieuwe Huishoudschool
- Dr. B. P. B. Plantenga Den Haag
- Mej. E. C. Pabbruwe Rotterdam
dir. School voor Vrouwenarbeid
- Mej. J. E. Redeke Rotterdam
leerares Huishoudk. en Waschbeh.
- Mej. M. Wittop Koning Naarden

2

3. AFDEELING ZIEKENVERPLEGING EN EERSTE HULP IN HET GEZIN

- Mevr. M. James-van der Hoop Gouda
bestuurslid Ned. Bond v. Ziekenverpleging
- Mej. Zr. F. Meyboom, doc. ziekenverpl. ... Den Haag

4. AFDEELING BIBLIOTHEEK

- Heer H. M. W. Bandel, doc. Opl. K. en O. Haarlem
- Mevr. M. J. Bavinck-Sillevis Smitt Rotterdam
Museum bestuurslid
- Prof. Dr. J. H. Gunning Wzn. Hilversum
- Mej. A. S. van der Hoop, leerares K. en O. Rotterdam
- Dr. Ph. Idenburg Wassenaar
- Mevr. Dr. Chr. Kroes-Ligtenberg Den Haag
doc. Opl. K. en O.
- Mevr. M. E. H. Sandberg-Geisweit v. d. Netten
Den Haag

5. AFDEELING KINDERLECTUUR

- Mej. J. Boer, leerares K. en O. Assen
- Mej. H. J. Kluit, leidster gem. Kinderleeszaal Rotterdam
- Mevr. Dr. Chr. Kroes-Ligtenberg Den Haag
doc. Opl. K. en O.
- Mevr. J. Riemens-Reurslag Amsterdam

6. AFDEELING KINDERSTUDIE EN KINDERONTWIKKELING

- Mevr. O. van Andel-Ripke, zenuwarts Franeker
- Dr. D. Herderschee Amsterdam
- Mej. Mr. E. van Hille Rotterdam
leidster Med. Paed. Bureau
- Mej. J. Kroes, leerares K. en O. Den Haag
- Mevr. C. Philippi-Siewertsz v. Reesema ... Den Haag
- Heer A. J. Schreuder Oosterbeek
- Mej. W. H. Sirks, leerares K. en O. Rotterdam
- Mej. G. G. M. de Vos, dir. School K. en O. Rotterdam

7. AFDEELING SPEL

- Mej. A. A. Fokker, leerares K. en O. Rotterdam
- Mevr. H. J. van den Hoek Ostende-van der Kamp
leerares K. en O. Rotterdam
- Mej. N. Mak, doc. Opl. K. en O. Rotterdam
- Mevr. F. W. Reuchlin-Kolff Den Haag
- Mevr. M. E. H. Sandberg-Geisweit v. d. Netten Den Haag
- Mej. S. E. Verrijn Stuart Amsterdam
doc. Opl. K. en O.

ONDERAFDEELING VRIJ EN SPONTAAN KINDER- WERK.

- Mej. A. A. Fokker, leerares K. en O. Rotterdam
- Mej. J. E. Schaap, Gem. Insp. V.O. Rotterdam

8. AFDEELING LEERMIDDELEN

A. VOOR CURSUSSEN AAN MOEDERS:

Mevr. O. van Andel-Ripke	Franeker
Mej. J. Derksen,	Zeist
Mej. A. S. van der Hoop	Rotterdam
Mevr. J. F. Jacobs-Arriens,	Heemstede
Mej. J. Kroes	Den Haag
Mej. A. H. Kuiper, Zuigelingen-zuster	G.G.D.	Amsterdam
Mevr. Sj. Schaper-Beukema,	Leiden
Mej. E. Soeters	Den Haag

B. VOOR CURSUSSEN AAN VADERS:

Dr. L. H. M. Berger	Den Haag
Heer K. Hoogland	Amsterdam
Heer J. Jacobs	Heemstede
Dr. N. Knapper C.zn., arts,	Amsterdam

9. AFDEELING ONDERWIJSMETHODEN

a. MONTESSORI:

Mevr. Land-de Vries	Haarlem
Mej. B. F. de Neve	Rotterdam
Mevr. J. J. Prins-Werker	Dordrecht
Mevr. J. B. Ch. Sjollemas'-Jacob	Rotterdam
Museum bestuurslid		
Mej. F. A. Stephan, Montessorileidster	Rotterdam

b. FRÖBEL:

Mej. A. C. Groothoff	Amsterdam
Mej. L. de Haan, dir. gem. kweekschool	Den Haag
Mej. J. E. Schaap, Gem. Insp. V.O.	Rotterdam

c. DECROLY:

Mej. A. E. Drijber	Den Haag
Mevr. C. Philippi-Siewertsz v. Reesema	Den Haag

d. DALTON:

Dr. W. F. de Groot	Den Haag
--------------------	-------	----------

5

13. MODELLEN VOOR CLUBWERK

Mej. A. M. Bos	Amsterdam
Mej. L. Havelaar	Rotterdam
Mej. J. C. Paardekooper	Leeuwarden

14. AFDEELING KENNIS DER NATUUR

Mevr. J. Stam-Dresselhuys	Warnsveld
---------------------------	-------	-----------

15. AFDEELING MUZIEK

Heer J. Keyzer	Rotterdam
Mevr. J. W. Veeken-Bakker	Amsterdam
doc. Opl. K. en O.		
Mej. M. Veldhuizen	Rotterdam
doc. Opl. K. en O.		

16. AFDEELING FILM EN LICHTBEELDEN,
WANDPLATEN

Mevr. H. L. Eibink-v. Beusichem	Amsterdam
Mej. A. S. v. d. Hoop	Rotterdam
Mej. J. Kroes	Den Haag
Mej. E. Soeters	Den Haag

10. AFDEELING OMGEVING VAN HET KIND

Mej. A. A. Fokker, leerares K. en O.	Rotterdam
Mej. J. C. Richter Uitdenbogaardt	Rotterdam
leerares K. en O.		
Mevr. M. E. H. Sandberg-Geisweit v. d. Netten	Den Haag
Mevr. B. Th. Schilthuis-Logemann	Rotterdam
leerares K. en O.		
Mevr. J. Sorber-Planten	Kedichem (Z.H.)
leerares K. en O.		

11. AFDEELING HANDENARBEID

Mej. C. van Bakergem, doc. Opl. K. en O.	Rotterdam
Mej. G. Boer, leerares K. en O.	Zwolle
Mevr. H. J. van den Hoek Ostende-van der Kamp	der Kamp
leerares K. en O.		Rotterdam
Heer L. W. Immink	Rotterdam
Mej. A. Kann, leerares K. en O.	Den Haag
Heer K. Müller Fürer	Den Haag
Mej. J. C. Richter Uitdenbogaardt	Rotterdam
leerares K. en O.		
Heer O. v. Tussenbroek	Utrecht
Mej. S. E. Verrijn Stuart, doc. Opl. K. en O.	Amsterdam
Heer M. Vrij, Dir. „Nieuwe Schoolvereniging”	Amsterdam
Mej. L. Wegerif, leerares K. en O.	Rotterdam
Mej. W. C. Wesselink, leerares K. en O.	Rotterdam

12. AFDEELING HANDWERKEN

Mevr. J. J. Jager-van Sluisdam	Rotterdam
dir. Ind. School v. Meisjes		
Mej. S. E. Verrijn Stuart	Amsterdam

6

17. TYPOGRAFISCHE VERZORGING
EN INRICHTING MUSEUM

Heer N. P. de Koo	Rotterdam
-------------------	-------	-----------

18. AFDEELING AFWIJKENDE KINDEREN

Algemeen adviseur: Dr. J. C. van Houte	Utrecht
Insp. B. O.		

Deze afdeling hebben wij niet meer op peil gehouden, omdat de insp. B.O. een museum in Utrecht heeft ingericht. In overleg met Dr. v. Voorthuyzen en Dr. v. Houte wordt onderhandeld over samenwerking in zake nieuw in te richten afd.

19. AFDEELING DRANKBESTRIJDING

Heer J. Harders, dir. Drankweermuseum	Amsterdam
---------------------------------------	-------	-----------

20. AFD. GODSDIENST IN DE OPVOEDING

Advies wordt gevraagd aan personen van verschillende richting en godsdienst.

Bijlage III

**TENTOONSTELLING HET MIDDELBAAR
EN VOORBEREIDEND HOGER ONDERWIJS
EN DE VERANDERENDE MAATSCHAPPIJ.**

Omstreeks 27 Januari e.k. zal vanwege de „Vereeniging Nationaal reizend Museum voor ouders en opvoeders”, voorzitter Prof. Dr. J. H. Gunning Wzn., in het *gebouw 's-Gravendijkwal 26 te Rotterdam* een *studietentoonstelling* geopend worden op bovengenoemd gebied.

Het Museum v. O. & O. organiseerde ook eenige jaren geleden de tentoonstelling voor het Tweede Paedagogisch Congres.

Het is de bedoeling, dat deze nieuwe tentoonstelling ook zal reizen. Zij is reeds aangevraagd voor Utrecht en Haarlem.

Het plan werd opgemaakt in overleg met Mej. Dr. J. v. Dullemen.

Er is getracht positief te werk te gaan; bijeen te brengen en de aandacht te vestigen op wat reeds geschiedt om het M. O. en V. H. O. aan te passen aan het groeiend psychologisch inzicht en aan de veranderende Maatschappij; de leidende gedachten weer te geven, de pogingen en proefnemingen in 't licht te stellen, bekend te maken; bereikbare idealen te formulceren en zelfs dit te doen met de op dit oogenblik onbereikbare idealen, in de overtuiging, dat wanneer het doel gezien wordt, er ook kans is, dat er een weg wordt gebaad.

Ook is het de bedoeling aan ouders de gelegenheid te geven, een overzicht te verkrijgen van den stand van zaken en ook van de gecompliceerdheid van verschillende kwesties; van de reeds hier en daar tot stand gebrachte hervormingen, van toekomstmogelijkheden.

De tentoonstelling, waarvoor raad en voorlichting werd gevraagd aan meer dan *100 deskundigen* op verschillend terrein en waarvoor zeer veel medewerking werd verkregen, wil het inzicht in de verschillende kwesties verdiepen.

De Inspectie bij het M. en V. H. Onderwijs betoonde sympathie voor het plan. Professoren, vooraanstaande schoolmannen, doktoren, psychologen, ouders, ook jonge menschen gaven hun medewerking.

Het is moeilijk uit deze omvangrijke en gedifferentieerde materie het voornaamste naar voren te brengen en een beeld te geven van het onderwijs; bovendien, zooals een der directeuren zeide: het beste kan niet getoond worden.

Toch kan deze tentoonstelling o.i. krachtig medehelpen de beweging tot aanpassing van het onderwijs aan de maatschappij, aan de ontwikkeling van het kind, te ondersteunen.

De tentoonstelling zal bestaan uit:

1. *Algemeene oriëntceering.*

Feiten, cijfers, enquêtes. Uit het vele materiaal zijn de belangrijkste gegevens naar voren gebracht in grafieken, teekeningen, uitspraken van deskundigen, enz.

1. *Algemeen, ook historisch aspect.*
2. *Psychologie der jeugd. O.a. Hoe ziet de jeugd zichzelf? Hoe zien ouderen de jeugd? ¹⁾*
3. *Veranderd hygiënisch inzicht.*
4. *Toelating tot M.O. en V.H.O. Criteria van geschiktheid.*
5. *Oudervereenigingen (commissies).*

¹⁾ De bedoeling van deze rubriek is een poging het misverstand, dat vaak door verkeerd begripen heerscht tusschen ouderen en jongeren, eenigszins te verminderen.

Bijlage III (vervolg)

6. *Eindexamen. Toelatingscischen tot de universiteiten in verschillende landen, enz.*
 7. *Opleiding van den leeraar.*
 8. *Richtlijnen. Wenschen van deskundigen.*
- II. *Het tweede gedeelte zal geven de verbijzondering: de inzendingen van scholen en schooltypen en wat op de school in nauweren zin betrekking heeft:*
- 1a. *Leerplannen; ook ideaal leerplan.*
 - b. *Huiswerk.*
 - c. *Leermiddelen.*
 - d. *Gemeenschapsleven in de school.*
 2. *Inzendingen uit het buitenland: Italië, Duitschland, Engeland, Rusland, Amerika.*
- III. *Inzendingen van scholen voor M.O. en V.H.O.*
1. *Rotterdamsche en andere scholen.*
 2. *Verskillende schooltypen:*
 - a. *Dalton-onderwijs.*
 - b. *Montessori-lyceum.*
 - c. *Vrije school.*
 3. *Inzendingen enkele vakken en instellingen betreffende.*

De buitenlandsche inzendingen zijn door de moeilijke tijdsomstandigheden klein, toch is er belangrijk vergelijkingsmateriaal. Ook is het voornamelijk de bedoeling aan te toonen wat in ons eigen land geschiedt en hoe ook de nieuwe onderwijsmethoden aangepast moeten en kunnen worden aan Hollandschen aard en omstandigheden.

Aan de deskundigen van de scholen, die een speciale methode toepassen, is gevraagd de grondslagen van deze in 't kort weer te geven in dit nr.; zie de volgende bladzijden.

Ook zal tijdens de tentoonstelling Dr. W. F. de Groot, van wien wij veel medewerking ontvingen, spreken over de Daltonmethode, en over leerplannen; Mej. Dr. J. H. Biegel over de Daltonmethode, toegepast op enkele leervakken.

Uit den inhoud van bovengenoemde rubrieken, doe ik ter verduidelijking eenige grepen.

De tentoonstelling zal allereerst doen zien, welke hervormingen bij het onderwijs in den loop der eeuwen tot stand kwamen; hieruit blijkt, dat groei en verandering noodzakelijk samengaan.

Dat het langzaam gaat, bewijzen de wenschen van Quintilianus, die in de 1ste eeuw na Christus leefde.

Verscheidene van deze wenschen zijn nu nog *desirata* van de hedendaagsche deskundigen.

Dat de ontwikkeling van het onderwijs niet altijd langs rationeele banen is gegaan, wordt aangegeven door een beknopt overzicht:

13de eeuw: eerste universiteit (Bologna);

16de eeuw: ontstaan van het moderne gymnasium als voorbereidende school voor de universiteit;

18de¹⁾ en 19de eeuw: *Lagere school*²⁾;

20ste eeuw: voorbereidend lager onderwijs.

Schema's geven den onderwijsopbouw in 6 belangrijke landen aan.

Statistische gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, bewerkt door Dr. Ph. Idenburg.

Verskillende criteria van toelating tot het M.O. en V.H.O.

Inzendingen op het gebied der psychotechniek.

¹⁾ Duitschland.

²⁾ De L.S. als volksschool dateert van de Fransche revolutie en van Pestalozzi.

Bijlage III (vervolg)

Een poging om het onderwijs in het teekenen en de kunstgeschiedenis op te bouwen op een paedagogisch-psychologische basis door de heeren B. Merema en J. Voskuil.

Frappante gegevens omtrent het verloop op de L. en M. Sch., b.v. dat het zittenblijven ieder jaar treft 150.000 leerlingen der L. School, volgens Dr. J. Luning Prak. Volgens de laatste gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek 139.757 leerlingen (schooljaar 1929—1930).

De aandacht wordt gevestigd op de enquête ingesteld onder de leerlingen van 4 scholen door Dr. S. Elzinga, opgenomen in zijn belangrijk werk: „De grondslagen der maatschappijschool”, betreffende de vraag: „Hoe zouden we gaarne willen, dat onze leeraren waren”, enz. Maar er is ook de directe medewerking gevraagd van jongeren, die nog niet lang geleden de M. School verlaten hebben; o.a. is dit het geval voor de rubrieken: ideaal leerplan, en „Hoe ziet de jeugd zich zelf?” Hierdoor wordt op bescheiden wijze een stem gehoord, die o. i. recht heeft zich te uiten. Ook door de docenten werd deze medewerking gaarne aanvaard.

In Amerika, het land der vrijheid op onderwijsgebied, (waar men op de vraag naar een programma tot antwoord ontvangt: “I don't know what you mean”) is gebleken, dat de vrijheid van keuze door de leerlingen volstrekt niet wordt misbruikt, integendeel in de meeste gevallen wordt hun keuze door de ouderen volkomen gebillijkt.

De voorlaatste rubriek van de eerste afdeeling geeft richtlijnen en wenschen van deskundigen voor de toekomst.

De tentoonstelling wordt dus opgebouwd door den arbeid van velen.

Sprekers, die verschillende punten nader toelichten, zullen nog bekend gemaakt worden.

De mogelijkheid wordt overwogen om ouders in de gelegenheid te stellen op de tentoonstelling mondelinge inlichtingen over onderwijsgelegenheden in Indië te verkrijgen.

M. E. H. SANDBERG—GEISWEIT v. D. NETTEN.
Secretaresse M. v. O. en O.

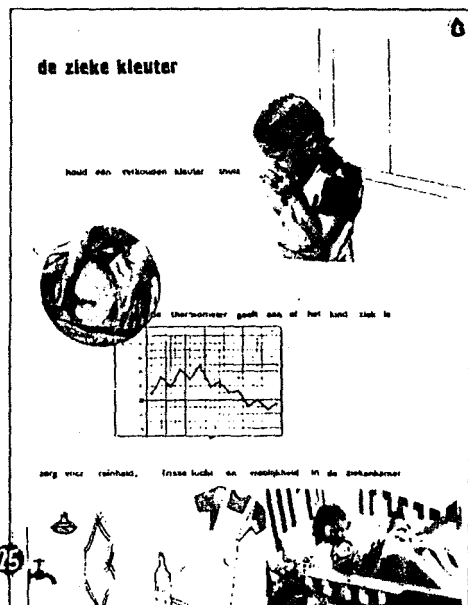
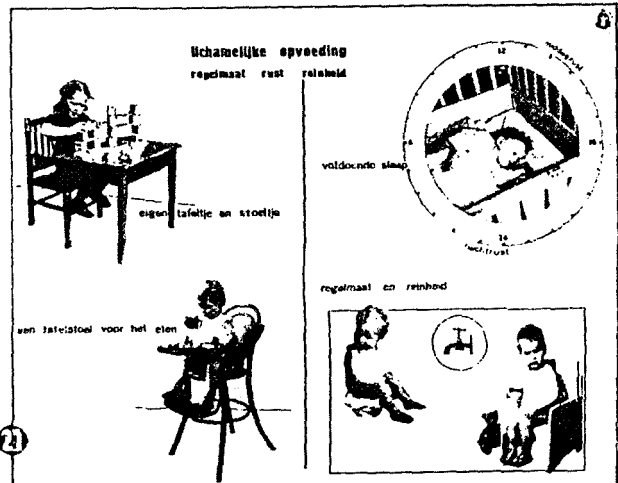
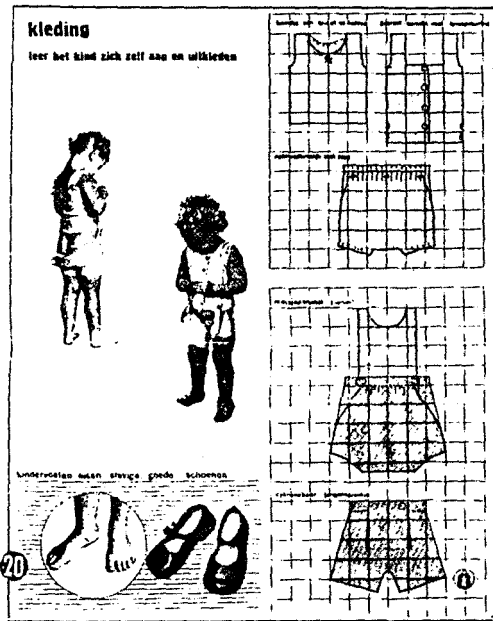
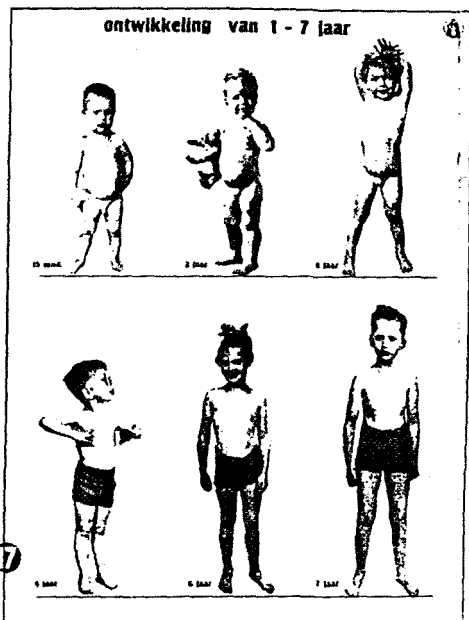
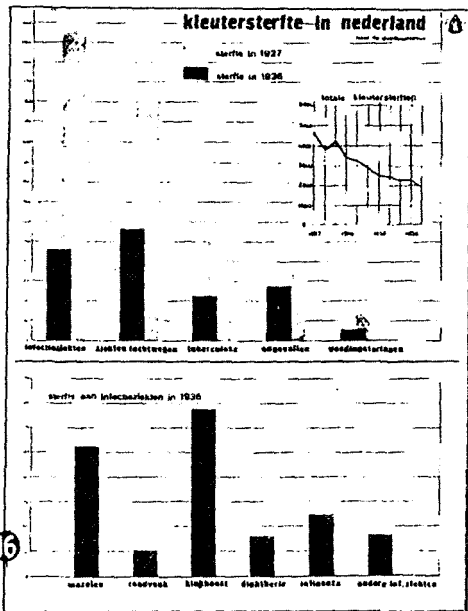

INHOUD

DEEL I ZUIGELING

DEEL II KLEUTER

<p>statistieken van de zuigelingensterfte in nederland (2 kl.)
op verschillende leeftijden
van borst- en fleskinderen
in verschillende jaargetijden, vroeger en nu.</p> <p>gewichts- en lengtetoename van 0-6 jaar (2 kl.)
verhoudingen van hoofd en lichaam
gewichtscurve van een zuigeling.</p> <p>ontwikkeling van zuigelingen tot 12 mnd.</p> <p>samenstelling van moedermelk en koemelk. (2 kl.)</p> <p>voedingsuren; vulling van de maag,
hoeveelheden moedermelk die een kind in de
eerste 6-8 mnd. drinkt.</p> <p>borstvoeding
houding, benodigdheden.</p> <p>bijvoeding van het gezonde borstkind (2 kl.)
voeding van een eenjarig kind.</p> <p>flesvoeding; het geven van de fles, (2 kl.)
behandeling van fles, speen en melk.</p> <p>het melkgebit; ontwikkeling, verzorging.</p> <p>wiegje, bedje; matras en kussen.</p> <p>het baden.</p> <p>eenvoudige kleding.</p> <p>de houding bij het dragen.</p> <p>het voorkomen van engelse ziekte.</p> <p>gezondheid door: versterken van de weerstand,
verhoeden van infectie.</p> | <p>16. statistieken van de kleutersterfte in nederland (2 kl.)
verschillende doodsoorzaken vroeger en nu.
daling van de totale kleutersterfte.
sterfte aan de voornaamste infectieziekten.</p> <p>17. ontwikkeling van kleuters van 1 tot 7 jaar.</p> <p>18. voeding.
de drie hoofdmaaltijden en de bijvoeding.</p> <p>19. lichamelijke opvoeding.
dagelijkse verzorging van het lichaam.</p> <p>20. kleding.
eenvoudige, zelf te maken onder- en bovenkleding.
goede schoenen.</p> <p>21. lichamelijke opvoeding.
gewenning aan regelmaat, rust en reinheid.</p> <p>22. spel in huis. (2 kl.)
vrij spel en goed speelgoed.</p> <p>23. spelen in de buitenlucht. (2 kl.)
vrij buitenspel in een gezonde en veilige omgeving.</p> <p>24. dagelijkse bezigheden.
kleuterwerkjes, helpen in huis, kleutergymnastiek.</p> <p>25. de zieke kleuter. (2 kl.)
isoleren van verkouden kleuters.
bepalen van de temperatuur.
reinheid in de ziekenkamer.</p> |
|--|---|

Bijlage V.

**CURSUSSEN KINDERVERZORGING
EN OPVOEDING AAN MOEDERS.**

Plaatsen, waar sinds September 1934 cursussen in Kinderverzorging en Opvoeding aan moeders werden gegeven. (In verscheidene van deze plaatsen jaartijks of meerdere malen).

Noord-Holland

Aalsmeer	Haarlem	Uithoorn
Amsterdam	Heemstede	Wieringerwaard
Anna Paulowna	Hilversum	Zaandam
Bussum	Stempetoren	

Zuid-Holland

Delft	Moordrecht	Vlaardingen
Den Haag	Naaldwijk	Waddinxveen
Dordrecht	Oudendoorn	Wassenaar
Gouda	Oudewater	Zevenhuizen
Leiden	Rotterdam	Zoetermeer

Utrecht

Bunnik	Amersfoort	Spakenburg
--------	------------	------------

Gelderland

Aalten	Eibergen	Tiel
Apeldoorn	Elst	Varsseveld
Arnhem	Hengelo	Wilp (bij Deventer)
Bennekom	Nijmegen	Zelhem
Breedevoort	Terborg	Zutphen
Doeshburg		

Limburg

Brunssum	Heerlen	Rumpen
Hoensbroek	Lutterade-Geleen	Terwinselen
		Trebeek

Noord-Brabant

Oss (fabrieksmeisjes)	Zevenbergen	
-----------------------	-------------	--

Overijssel

Almelo	Heino	Wesepe
Balkbrug	Hengelo	Wijhe
Blokzijl	Herite-Veldhoek	Zwolle
Enschede	Olst	
Giethoorn	Raalte	

Drente

Anlo-Annen	Hoogeveen	Sleen
Assen	Meppel	Valthermond
Borger	Neyensleek	Vledder
Eext	Nijeveen	Westerbork
Exloërmond	Rolde	Zwartemeer

Groningen

Finsterwolde	Loppersum	Winsum
Groningen	Middelstum	't Zand
Leek		

Friesland

Bakkeveen	Jubbega	Oenkerk
Balk	Hallum	Oldeberkoop
Beets	Heerenveen	Oldeholtspade
Britsum	Kingmatelle	Ried
Britswerd	Leeuwarden	Scherpenzeel

**Dantumawoude-
Murmerwoude**

Ferwerd	Leksum	Sloten
Franeker	Makkum	Sneek
Gorredijk	Mantgum	Witmarsum
Joure	Menaldum	Wolvega
	Nieuwe Beets	Workum
	Nijetrijne	

Zeeland

Goes	Kloetinge	Vlissingen
Domburg	Middelburg	Westkapelle

MUSEUM VOOR OUDERS EN OPVOEDERS

5-GRAVENDIJKWAL 26^B - TEL. 36905 - ROTTERDAM

K. & O. CURSUSSEN 1933-1934

CURSUS I

WAT IEDER JONG MEISJE MOET WETEN VAN KINDERVERZORGING

Docente: Mej. K. SORBER, leerares K. en O. te Rotterdam.

Deze cursus is bedoeld voor jonge meisjes. Elke les zal bestaan uit een theoretisch en praktisch gedeelte.

Inleiding. De lichamelijke ontwikkeling van zuigeling en kleuter. Dagverdeling, waarde van rust en buitenlucht.

De dagelijksche verzorging van zuigeling en kleuter, voeding, kleding.

Het herkennen van de meest voorkomende ziekten en afwijkingen, de behandeling van het zieke kind thuis.

De geestelijke ontwikkeling van zuigeling en kleuter. Kinderspel en speelgoed.

De invloed van de omgeving en de volwassenen.

Iets over Fröbel en Montessori, beginselen van beiden toegepast in het gezin.

De dagelijksche omgang met kinderen en de moeilijkheden, die zich daarbij voordoen.

Kinderboeken, verhaaltjes, liedjes, spelletjes. Verwijzing naar lectuur voor eigen studie.

Practische oefeningen in werkjes en bezigheden voor kinderen van drie tot zes jaar, aanwijzingen en hulpmiddelen voor het vieren van kinderfeestjes.

Werkcursus op 10 Vrijdagavonden om 8 uur.

Aanvang 6 October 1933.

Museum voor O. en O., 's-Gravendijkwal 26^B.

LESGELD f 2.—, f 3.— of f 5.— naar draagkracht.

CURSUS II

KINDERVERZORGING EN OPVOEDING

Docente: Mej. S. VAN DER HOOP, leerares K. en O. te Rotterdam.

Lichamelijke ontwikkeling en verzorging, dagverdeling, zon en buitenlucht, nachtrust, voeding en kleding.

Geestelijke en verstandelijke ontwikkeling, waarde van spel en bezigheid, gewoonte, begripsvorming, karakteraanleg en temperament.

Verhouding van kinderen tot volwassenen, gezin, maatschappij en wereld, invloed van milieu en omstandigheden.

Slag om met kinderen om te gaan (aangeboren en te verwerven), vreugden en moeilijkheden en hulpmiddelen bij opvoeding en zelfopvoeding.

Cursus op 10 Vrijdagmiddagen om 2.30 uur. Aanvang 13 October 1933.

Museum voor O. en O., 's-Gravendijkwal 26^B.

LESGELD f 2.—, f 3.— of f 5.— naar draagkracht.

N.B. Hoewel Cursus I en II schijnbaar niet veel verschillen zal cursus II meer ingesteld zijn op hen, die Middelbaar onderwijs hebben genoten en op ouderen. Voorloopig wordt deze cursus gesteld op 10 Vrijdagmiddagen. Echter kan voor een groep van 10 of meer deelnemers een cursus gevormd worden naar hun speciale wenschen.

CURSUS III

OVER DEN SCHOOLLEEFTIJD

1

Dinsdag 3 Oct. Moeilijkheden met schoolkinderen.

Mevr. Q. VAN ANDEL-RIPKE, arts.

2

Dinsdag 10 Oct. De lichamelijke opvoeding van het schoolkind.

Mevr. F. C. S. VRUGTMAN-VAN NOUHUYS, leerares Zweedsche Gymnastiek en Heilgymnastiek te Rotterdam.

3

Dinsdag 17 Oct. Iets over de beteekenis der bijbelverhalen voor de ontwikkeling onzer kinderen.

H. W. M. BANDEL, hoofd der Montessorischool te Haarlem.

4

Dinsdag 24 Oct. Natuurlijkhebben van kinderen.

Mevr. J. STAM-DRESSELHUYS te Warnsveld.

5

Dinsdag 31 Oct. In hoeverre kunnen wij de boekenkeuze overlaten aan de kinderen.

Mej. H. J. KLUIT, assistente Gemeente Bibliotheek te R'dam.

Serie van 5 lezingen op Dinsdagavonden om 8 uur.

Museum voor O. en O., 's-Gravendijkwal 26^B.

LESGELD f 2.—, f 3.— of f 5.— naar draagkracht.

N.B. Voor dezen cursus hebben beide ouders op één cursusaaktoegang, bij inschrijving aan te vragen. Losse kaarten voor iedere lezing afzonderlijk à f 0.50, 's-avonds voorzoover plaatsruimte.

CURSUS IV

OVER KNUTSELEN

Docente: Mej. A. A. FOKKER, leerares K. en O. te Rotterdam.

Op dezen cursus zal worden getoond hoe men kleine geschenken, speelgoed, feestversieringen enz. zelf kan maken met eenvoudig materiaal in de huiskamer.

Getracht zal worden voor de verschillende leeftijden ideeën aan de hand te doen, de vindingrijkheid op te wekken, en daarnaast de eigen vaardigheid te ontwikkelen.

De kosten voor materiaal zullen f 0.75 bedragen.

Werkcursus op 6 Vrijdagavonden om 8 uur.

Aanvang 6 October 1933.

Museum voor O. en O., 's-Gravendijkwal 26^B.

LESGELD f 2.—, f 3.— of f 5.— naar draagkracht.

N.B. Bovendien zal door Mej. Fokker een parallel middagcursus worden gegeven in Kratingen, Oranjestraat 14 a, op Dinsdagmiddagen 2 uur. Nedere inlichtingen tel. 13499.

Literatuur bij hoofdstuk 1

- (1) tijdschrift voor kinderverzorging en opvoeding
3e jaardang no. 2 april 1927
- (2) Lily v. Rijswijk-Clerkx -(blz. 122) Moeders, kinderen
en kinderopvang.
- (3) Ali de Regt A'dams Soc. Tijdschrift 5-1-1978 blz. 37-61
- (4) Knapper Een kwart eeuw zuigelingen-zorg blz. 3
- (5) Knapper Een kwart eeuw zuigelingen-zorg blz. 3
- (6) Rineke v. Daalen A'dams Soc. Tijdschrift 8e jaargang
no. 3 blz. 482.
- (7) Knapper blz. 14
- (8) Gunning Verzamelde ped. opstellen blz. 135
- (9) Riemens Reurslag Tot geluk geboren blz. 5-12
- (10) Riemens Reurslag Onze Jonge kinderen blz. 69
- (11) Riemens Reurslag blz. 82 "
- (12) Sandberg-Geisweit van Netten Open brief blz. 28
- (13) Sandberg-Geisweit van Netten t Groeide blz. 131
- (14) Sandberg-Geisweit van Netten Open brief blz. 42
- (15) Sandberg-Geisweit van Netten Open brief blz. 87
- (16) Sandberg-Geisweit van Netten Open brief blz. 77
- (17) Sandberg- Geisweit v. Netten 't Groeide blz. 134
- (18) Tijdschrift voor kinderverzorging en opvoeding
3e jaargang no. 2 april 1927
- (19) H.N.Elzenga Flitsen uit het leven van een zestig
jarige blz. 3
- (20) Sark-Schim v.d. Loeff - Het onderwijs in kinder-
verzorging en opvoeding.

Literatuur bij hoofdstuk 2

- (1) Tijdschrift voor de kinderverzorging en opvoeding
14e jaargang no. 7 sept.1938
- (2) Tijdschrift voor -kinderverzorging en opvoeding
3e jaargang nr. 2 april 1927
- (3) Tijdschrift voor de kinderverzorging en opvoeding april 1925
1e jaargang nr. 2
- (4) brief van medewerkster aan Mw.Sandberg. Nijmegen 1929
- (5) Tijdschrift voor K en O 6e jaargang no. 1 blz. 6/7/8 jan.1930
- (6) Tijdschrift voor K en O 15e jaargang okt. 1939
- (7) K en O berichtenblad 9e jaargang, april 1957
- (8) Tijdschrift voor K en O 12e jaargang no. 1 jan. 1936
- (9) Tijdschrift voor K en O 14e jaargang juni 1938
- (10) Tijdschrift voor K en O 16e jaargang juli 1940
- (11) Tijdschrift voor K en O 15e jaargang juni 1939
- (12) Tijdschrift voor K en O 16e jaargang juli 1940

Literatuur bij hoofdstuk 4

- (1) J.F.Wentz l 't Gaat om de kinderen blz. 27
- (2) J.F.Wentzel 't Gaat om de kinderen blz. 31-35

Literatuur bij hoofdstuk 5

- (1) Wentzel T Gaat om de kinderen
- (2) Sandberg- Geisweit van Netten 't Groeide blz. 198
- (3) Tijdschrift voor kinderverzorging en opvoeding
14e jaargang no. 5 juni 1938
- (4) Sandberg-Geisweit van Netten 't Groeide blz. 197
- (5) Statuten v.d. vereniging K en O 1948
- (6) K en O- berichtenblad ,9e jaargang , april 1957
- (7) Stichtingsakte 1957
- (8) K en O- berichtenblad april 1957
- (9) Overeenkomst inzake de samenwerking tussen de Stichting
Nationale Federatie v. Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting
en de Stichting kinderverzorging en oudervoorlichting.
jan. 1946
- (10) C.W.Frese-Heybroek Enige gedachten over de structuur
van K en O en de Nationale Federatie . Dec. 1965.
- (11) Algemeen bestuur 17.8.1970.
- (12) Verslag van structuurcommissie 1970

Literatuuroverzicht.

Rineke van Dalen, Het begin van de Amsterdamse zuigelingen-
zorg, medicalisering en verstatelijking- Amsterdams Sociologisch
Tijdschrift 8e jaargang nr. 3

H.N.J.Elzenga, Flitsen uit het leven van een 60-jarige in :
tijdschrift voor K en O, 60 jaar K en O mei 1979.

Dr. J.H.Gunning Wz, Paedagogische opstellen, S.L.van Looy
Amsterdam 1905.

Dr. J.H.Gunning Wz, Over opvoeding in het huisgezin, een leezing
voor arbeiderskringen, a'dam 1903

Dr. D. Herderschee, Grepen uit de psychologie van het kind,
Haga, 's Gravenhage 1935

N.I.Heybroek en C.J.Heybroek-d'Ancona, Onze kinderen- de licha-
melijke verzorging en geestelijke ontwikkeling van geboorte
tot puberteit, H. Meulenhoff, Amsterdam.

Ellen Key, De eeuw van het kind, 2e druk, W.J.Thieme en
Cie, Zutphen

K en O -berichtenblad, 4e jaargang 1951 t/m 9e jaargang 1957

Dr. N.Knapper Czn, Een kwart eeuw zuigelingen-
zorg, scheltema en Holkema, Amsterdam 1935

Prof.Dr. M.J.Langeveld, De opvoeding van zuigeling en kleuter,
Meulenhoff, amsterdam 1938

Ali de Regt, De vorming v.e. opvoedingstraditie,
amsterdams Sociologisch tijdschrift 5-1-1978

Ali de Regt, Arbeidersgezinnen en industrialisatie,
amsterdams sociologisch tijdschrift 4.1.1977

vervolg Literatuuroverzicht

J. Riemens-Reurslag, Tot Geluk geboren, mij tot Nut van 't Algemeen, amsterdam 1927

J. Riemens-Reurslag , Onze Jonge kinderen, joh. Muller, Amsterdam 1922

Lily v. Rijswijk-Clerkx, Moeders, kinderen en kinderopvang, Sun, Nijmegen 1981

M.E.H.Sandberg-Geisweit van der Netten, 't Groeide deel I en II

M.E.H.Sandberg-Geisweit van der Netten, Open brief aan moeders en andere belangstellenden, J.J. Berends Amersfoort 1899

M.E.H.Sandberg-Geisweit van der Netten, Vorbereiding voor deleiding v.h. gezinsleven, 1924

Sark-Schim van der Loeff, Het onderwijs in kinderverzorging en opvoeding, 2e druk, Drukkerij Torenlaan, Assen

L.Sirks-Harmeyer, Eert Uw kind , J.Ploegsma, Zeist 1926.

Tijdschrift voor kinderverzorging en opvoeding,
1e jaargang 1925 t/m 16e jaargang 1940

J.F.Wentzel, 't Gaat om de kinderen...., 40 jaar K en O in vogelvlucht, Hoenderloos uitgeverij en Drukkerij, Hoenderloo 1959.